

ΑΙ ΦΥΛΑΚΑΙ ΤΟΥ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

ΑΓΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Ἐκτός τοῦ Μιλτιάδη ἔχει καὶ ἄλλη μία φυλακὴ τὸ Παλαμῆδι, τὸν Ἅγιον Ἀνδρέα. Τὴν εἰρωνία! Εἶνε νὰ πικρογελεῖ κανεῖς, ὅταν καλο-

θρωπο κτίριο. Καὶ τ' ὄνομα τὸ ὁποῖον σέβεται καὶ προσκυνεῖ ὁλόκληρη ἡ Χριστιανισμὸς κατάντησε ἔδω νὰ φαίνεται φοβερό καὶ μισητό, ὅπως

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΣΟΦΙΑ ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΟΠΑΙΣ ΜΑΡΙΑ

συλλογισθῆ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ σφίσιματά τους. Ἄλλη πάλιν ἀντίθεσις ἔδω! Τὸν ἡμέρο καὶ γλυκὸν Ἀπόστολο τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκρεμάσθη ἀνάσκελα ἔς τὴν Πατρα διὰ τὰ εὐαγγελικά του λόγια ἔβαλαν προστάτη εἰς ἓν ἀπάν-

ἢ μονὰ ἑνὸς βρυκόλακα!

Διὰ νὰ πάγη κανεῖς εἰς τὸν Ἅγιανδρέα δὲν χρειάζεται νὰ κάμη τὸν δρόμο ποῦ θὰ κάμη διὰ τὸν Μιλτιάδη. Μόλις ἀνεβῆ τὸ κάστρο, θὰ εὐρεθῆ ἔμπρὸς τοῦ φυλακείου τῶν στρατιωτῶν ἀριστερὰ

καὶ τοῦ Φρουραρχείου δεξιά. Ἀμέσως κάτ' ἀπὸ τὸ Φρουραρχεῖον εἶνε μία πύλη μετὰ διπλᾶ καγκελωτὰ θυρόφυλλα. Ἀπ' ἐκεῖ πηγαίνει. Διὰ τὴν ἀνοίξιον ὅμως ἡ πύλη καὶ νὰ περάσῃ ὡς τὴν φυλακὴν δὲν ἀρκεῖ εἰς τὸν καθένα οὔτε τὸ τετράφυλλο βοτάνι, μετὰ τὸ ὁποῖον ἀνοίγουν οἱ πόρτες τῶν θησαυρῶν.

Εὐτυχῶς ὅτι ἐμὲ μ' εἶχαν μάθῃ πλέον οἱ ἀρχιφυλάκες καὶ οἱ σκοποὶ ὥστε μόνον ἐφάνηκα καὶ μ' ἀνοίξαν ἀμέσως.

Πρῶτα εὐρέθηκα εἰς μίαν αὐλὴν μεγάλην, λιθωστρωμένην. Δεξιά μου σκάλα πέτρινη ψηλὴ, ἔφερνε εἰς τὰς ἐπάλλξεις ἐπάνω ἀριστερὰ τοῖχος ὀρθοῦ ἀμιλλητος, ἀσυγκίνητος εἰς τοῦ δυστυχημένου τὰ δάκρυα καὶ τὴν θλίψιν ἐκοθε τὸ δρόμο καὶ τὸν ἥλιο καὶ τὸν μωσαϊκὸν ἀέρα τοῦ κάμπου. Κατὰ μπροστά ἐψήλωνεν ἡ μάγιστρα μὲ μίαν θύραν εἰς τὴν μέση καὶ σιμὰ τῆς ἦταν ἡ σκοπιὰ καὶ ὁ ἀχώριστος τῆς σύντροφος ὁ σκοπὸς μετὰ τὸ ὄπλο εἰς τὸ χέρι. Τρεῖς χωριάτες καὶ δύο γυναῖκες μαζί ἄλλοι μετὰ τράστα εἰς τὸν ὄμο, ἄλλοι μετὰ δέματα ἀπὸ ἀσπρόρουχα, ἀπὸ κρέας, ἀπὸ κάθε τί χρειαζόμενα εἰς τοὺς φυλακισμένους, ἔστεκαν κ' εἶδιναν εἰς τὸ σκοπὸ χίλιες εὐχὰς καὶ μύριες παρακλήσεις κ' ἐξάρωναν τὰ πρόσωπά τους κ' ἐδάκρυζαν μήπως συγκινήσουν τὸν ἀνάστητο ἐκεῖνο Κέρβερο καὶ τοὺς ἀρήσῃ νὰ ἔμπουν μέσα νὰ σμιζοῦν τοὺς δίκους των. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς ἔμενε ἀσυγκίνητος, σοβαρὸς, χωρὶς νὰ καταδέχεται οὔτε νὰ τοὺς μιλήσῃ, οὔτε νὰ τοὺς ἰδῇ κατὰ μύματα, παρὰ μόνον μετὰ φανερὴ θυσία του τοὺς ἀφίει ἀπὸ τῆς σιδερόφρακτῆ τρύπα τῆς θύρας νὰ συνεννοοῦνται. Σὲ κακὴ ὥρα ἔφθασα, εἶπα μοναχὸς μου. Μὰ ὁ σκοπὸς μόνον μ' εἶδε παραμέρισε τοὺς ἄλλους, μ' ἀνοίξε τὴν θύραν κ' εὐρέθηκα ἀνάμεσα εἰς τοὺς φυλακισμένους.

Ὁ Ἅγιανδρέας ἦταν πρὶν μία ἀπὸ τῆς πολλῆς τάπης τοῦ κάστρου, ὅπως καὶ ὁ Μιλτιάδης. Φαντασθῆτε ἕνα θεώρατο κατόνι πῶχει τὰ δύο φύλλα τοῦ κουπόματός του ἀνοικτὰ ἐδῶθε κ' ἐκεῖθε παρόμοιος εἶνε. Κυττάζω δεξιά, ἀριστερὰ ἐπάνω κάτω παντοῦ ντουβάρια ψηλά καὶ σκάλες θεώρατες καὶ ὀδοντωταῖς ἐπάλλξεις καὶ σκοποὶ ἐπάνω καὶ τῆς καμάρας, μετὰ τὰ κουμπιά καὶ τῆς παλάσκειας καὶ τῆς λόγγης, εἰς τὰ ὄπλα φοβεροὶ, ἔτοιμοι εἰς κάθε ὑποποκίνημα νὰ βίξουν εἰς τὸ κρέας.

Ἐδῶ ὅμως εἶνε κἀπως καλλίτερα. Καλλίτερα; ἀλλοίμονό τους! Καλλίτερα μόνον φαίνεται εἰς ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ἀπὸ τὸ Μιλτιάδην, ὅπως κ' ἐκεῖνον ποῦ ἔρχεται μετὰ ἀπὸ τὰ σκαρνατῶματα τῆς γῆς τοῦ φαίνεται καλλίτερα μία κρουσπαγωμένη λαγκαδιὰ. Διότι ὅπως καὶ ἂν ἔχη ἡ αὐλὴ εἶνε μεγαλειότερη ἐδῶ τὰ ντουβάρια ἀνοικτότερα· βλέπουν μεγαλειότερα κομμάτι οὐρανοῦ ἔχουν ἥλιο καὶ ὥς περισσότερο κἀπως.

Ἐνῶ ἐκεῖ ὁ ἥλιος καταδέχεται νὰ πέσῃ μόνον ἀπὸ τὸν Ἀπρίλη εἰς τὸν Αὐγούστο, ὡς ἂν κ' αὐτὸς νὰ συμμαχῇ μετὰ τὸν ἄκαρδο νόμο καὶ ζεσταίνεται τὰ ντουβάρια καὶ τοὺς στραβώνει μετὰ τὴν ἀντηλιά.

Ἡ αὐλὴ ὅλη εἶνε κομμένη εἰς τρία πλατεῖα σκαλοπάτια τὸ ἕνα ψηλότερον ἀπ' ἄλλο. Τὸ πιὸ ψηλότερον ἔχει στενὴ αὐλὴ μετὰ πεζούλια εἰς τὴν ἄκρην καὶ τὰ δώματα τῶν φυλακισμένων, εἰς δώματα μετὰ τὴν σιδερένια θυρίδα καὶ τὸ στρογγυλὸ σιδερόφρακτο παραθύρι τοῦ καθένα ὅπως εἰς τοῦ Μιλτιάδην. Καθὼς κατεβαίνουμε τὴν πέτρινη σκάλα νὰ φθάσουμε εἰς τὴν δευτέρην αὐλὴν εἶνε δύο ἀκόμη δώματα φυλακισμένων, τὰ ἴδια κ' ἀπαράλλακτα μετὰ ἄλλα. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην τῆς αὐλῆς εἶνε ἡ ἐκκλησοῦλα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέα. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ τρίτη αὐλὴ πῶχει εἰς τὸ βάθος τῆς τῆς Στενῆς, ὅπου τριάντα ἄνθρωποι συζοῦν εἰς τέσσαρα ἀνήλιαστα καὶ σκοτεινὰ δωμάτια διὰ νὰ τιμωρηθοῦν καὶ νὰ μὴ ξανακάνουν ἀνησυχίας κ' ἐμπρός εἶνε τὸ νοσοκομεῖο τῶν φυλακισμένων.

Πρῶτα ἐμπήκα μέσα εἰς τὸ νοσοκομεῖο. Εἶνε κτῆριο χαμηλὸ, στενὸ καὶ μακρὸ μετὰ δύο παράθυρα εἰς τὴν αὐλὴν καὶ θύραν δυτικὰ. Πέντε δυστυχημένοι κατὰ δίκους ἦσαν ἐκεῖ μέσα ἄρρωστοι. Δὲν τοὺς ἔφθαναν τ' ἄλλα κακὰ, ἦλθε καὶ ἡ ἀρρώστια! Μὰ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸ κανεὶς δὲν ξέρει τί γίνεται καὶ ποῦθεν ἔρχεται. Εἶνε δυνατόν νὰ κατατρέχῃ τὸσον ὁ Θεὸς ἕνα ἀδύνατο πλάσμα ὡς ἂν τὸν ἄνθρωπο; Ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω. Οἱ ἄνθρωποι συνατοὶ τοῦ φαίνε, οἱ ἄνθρωποι! . . .

Ἐκάθοντο οἱ ἄμοιροι ἐκεῖ σὲ δύο ψηλὰς σανίδας καθένας, διπλωμένοι κουδάρια μέσα εἰς ἄπλυτα καὶ μουλιασμένα σκεπάσματα, ἀπ' ὅ,τι εἶχαν.

— Ποῦθεν ἦσαι; ρωτῶ τὸν πρῶτον.

— Ἀπ' τὸν Ἐπαχτο.

— Γιατ' ἦσαι μέσα;

— Γιὰ ληστεία.

— Τί ἔχεις;

Μ' ἄρρησε νὰ τὸν ἰδῶ. Ἦταν νέος εἰκοσιδύο εἰς εἰκοσιπέντε χρόνων. Ἡ ἀρρώστια του ἦταν κἀπως σπουδαία. Ἀλλ' ἂν εἶχε πάντα τὸν γιατρόν κοντὰ του, ἂν ἔπερνε συχνὰ τὰ γιατρικὰ καὶ εἶχε κάποια δίκαια εἰς τὴν τροφὴν του, βέβαια θὰ ἔσωνετο. Ἀλλὰ τότε γρήγορα, φοβοῦμαι, θὰ τὸν φάγῃ ὁ τάφος.

Διότι μὴν ἀκούτε νοσοκομεῖο καὶ νομίζετε ὅτι οἱ ἄρρωστοι ἔχουν καὶ τὰ καλὰ τοῦ νοσοκομείου. Καθόλου μόνον τοὺς βράζουν ἀπὸ τὰ ὑγρά δώματα καὶ τοὺς μπάζουν εἰς ἕνα κἀπως ὑποφερτό. Κατὰ τ' ἄλλα τὰ ἴδια ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ. Τὸ ἴδιο χονδρὸ ψωμί τοὺς δίνουν τὴν ἴδια μερίδα, τὸ ἴδιο ἐπίδημα, τὰ ἴδια πλυτικά· ἂν ἔχει ἡ σακκουῦλα τους, θὰ πάρουν λίγο κρέας ἂν δὲν ἔχει, πλακώνουν μετὰ λιθάρια τὴν κοιλιά τους.

ὅπως κ' οἱ ἄλλοι. ἂν ἔχουν, θὰ μπορέσουν νὰ πληρώσουν νὰ τοὺς πλύνουν τὰ βούχα τους οἱ σύντροφοι· ἂν ὄχι τοὺς τρώγ' ἡ λέρα τὸ κορμί ἀδιάκοπα. Εἶνε ἕνας γιατρός διωρισμένος νὰ τοὺς ἐπισκέπτεται ἀλλὰ πότε τὸν βλέπουν; Κἂν ποτέ! Μόνον μετὰ τριάντα δραχμὰς τὸ μῆνα ποῖός ἔμπορεῖ ν' ἀνεδοκατεβαίνῃ τὸ Παλαμῆδι καὶ μάλιστα ἀφοῦ πρόκειται διὰ φυλακισμένους! . . . Τὰ γιατρικὰ πέρνουν ἀπ' τὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖον. Ἀλλ' ἂν στεῖλῃ σήμερον συνταγὴν ὁ γιατρός, τὰ φάρμακα θὰ φθάσουν εἰς τὰς φυλακὰς τ' ὀλιγώτερον ἔπειτ' ἀπὸ εἴκοσι μέρες, ὅταν ὁ ἄρρωστος ἢ θὰ εἶνε σηκωμένος ἢ θὰ κατὰκοίται εἰς τὸ μνῆμα. Καὶ νὰ φροντίσῃ κανεὶς δι' αὐτοὺς δὲν εἶνε παρὰ ἂν εὐρέθῃ κανέναν φυλακισμένον καὶ ὄχι μετὰ κάποια πληρωμὴ ἀλλ' ἀπὸ καλογνωμίαν τοῦ ὁ ἀνθρώπου. Ὡ, αὐτὸς ὁ θεληματικὸς νοσοκόμος ποῦ πέρνει τὸν ἕνα εἰς τὰ χέρια του καὶ τὸν βάνει νὰ καθῆσῃ ποῦ ἀγρυπνεῖ τὴν νύκτα διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὴν ὥραν τοῦ ἀρρώστου τὸ γιατρικόν, ἂν ἔχη γιατρικόν ποῦ βράζει τοῦ ἄλλου τὰ καταπλάσματα καὶ ἀλλάζει τοῦ ἄλλου τῆς λαβωματιῆς, ὅ,τι δὴποτε καὶ ἂν εἶνε τὸ ἔγκλημα του, μοῦ φαίνεται ἀγιώτερος ἀπ' ὅλους ἐσᾶς τοὺς ἐλεήμονας καὶ μεγαλοδῶρους τοῦ κόσμου! . . .

*

Ἐπειτ' ἀπὸ τὸ νοσοκομεῖο πηγαίνουμε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Συχνὰ εἶνε ὁ παπᾶς τοῦ συντάγματος ὁ ὁποῖος ἔρχεται καὶ λειτουργεῖ ἐδῶ καὶ συλλειτουργοῦνται μαζί μετὰ τοὺς φυλακισμένους καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ λόχου. Ὅταν ὅμως τὸ Σύνταγμα δὲν ἔχει παπᾶ τότε πέρνουν ἕνα μετὰ μισθὸ ἀπὸ τὴν πόλιν. Πέρσι μάλιστα εἰς αἰτίαν τοῦ παπᾶ ἔγεινε κ' ἕνα θαῦμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέσα. Ἦταν τῆς Λαμπρῆς. Τὸ σύνταγμα δὲν εἶχε παπᾶ κ' ἐμίσθωσεν ἕνα ἀπὸ τὴν Πρόνοια νὰ ἔλθῃ νὰ σηκώσῃ τὴν Ἀνάστασι. Ἀλλ' ὁ εὐλογημένος ἐμπλέξε φαίνεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ εἶτ' ἐδαρέθηκε ν' ἀνεβῆ τὴν νύκτα τὸ Παλαμῆδι. Ἐξάρνα ὅμως — πῶς νὰ τὸ εἰπῶ; Οἱ σκοποὶ βλέπουν τὴν ἐκκλησίαν κατὰ φῶτον. Τρίθουν τὰ μάτια τους καὶ δὲν πιστεύουν ἀκόμη. Πῶς ἦταν δυνατό νὰ καίουν ὥς ἀφοῦ ὅλα σβύνονται κάθε βράδυ; Κράζουν εἰς τὰ ὄπλα, ἔρχεται ὁ ἀρχιφυλάκας, βλέπει κ' αὐτὸς καὶ κάνει τὸν σταυρὸν του. Ὁ ἀξιωματικὸς διατάσσει νὰ ἔμπουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἐρευνηθοῦν μήπως ἔμεινε ἐξῶ κανέναν φυλακισμένον. Πηγαίνουν, βάζουν τὸ κλειδί εἰς τὴν θύραν. Ἡ ἐκκλησία κατὰ φῶτον. Ἀνοίγουν τὸ θυρόφυλλον σκοτάδι, πίσσα μέσα. Μπρέ! Κάνουν τὸ σταυρὸν τους ἀνάθουν κερὰ γυρίζουν εἰς κάθε γωνιά, κάτ' ἀπὸ τὸν ἐπιτάριον, μέσα εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, πίσω ἀπ' τὴν Ἁγία Τράπεζαν κανεὶς! Βγαίνουν ἐξῶ καὶ κλειδώνουν. Πάλιν ἡ ἐκκλησία κατὰ φῶτον κερὰ ἀναμμένα τριγυροῦν μέσα

γλυκεῖς ψαλμωδίες ἀκούονται· ἀγγελικὰς φωνὰς ψάλλουν τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ τὸ θυμιατὸ βαρεῖ καὶ μωσαϊκῶς τὸ θυμιαμα. Δὲν εἶνε ἄλλο ὁ Χριστὸς κάνει μόνον μετὰ τοὺς Ἀποστόλους τὴν Ἀνάστασι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν φυλακισμένων. Ὁ λόγος ἀκούεται καὶ ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται καὶ φυλακισμένοι μετὰ ἀπ' τὰ κελιά τους, γονατιστοὶ καὶ τρομαγμένοι σταυροκοποῦνται. Ἐλεος, Δέσποτα! . . .

Τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας εἶνε πτωχόν· ὀλιγαὶ εἰκόνας μικραὶ καὶ ἀτεγνοὶ ἕνα μανουάλι, δύο-τρία κανδήλια, ὁ ἐπιτάριος εἰς μίαν ἄκρην καὶ κοντὰ ἡ κινητὴ ἐκκλησία τὴν ὅποιαν ἐδώρησεν ἡ βασίλισσα διὰ τοὺς φυλακισμένους τοῦ Μιλτιάδην. Φαίνεται ὅτι τὸ κτῆριον ἐχρησίμευε πρὶν καὶ αὐτὸ ὡς δῶμα τῆς φυλακῆς διότι ἀπὸ τὴν θύραν ἔχει τὸν ἀριθμὸν 10. Κι' ἀπάνω αὐτοῦ κρέμεται μακαραμμένο στεφάνι ἀπὸ μύρτα καὶ εἰς δύο γραμμὰς ἀναγράφεται εἰς τὸν τοῖχον:

ΩΣ ΦΟΒΕΡΟΣ Ο ΤΟΠΟΣ ΟΥΤΟΣ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΑΛΛ ΟΙΚΟΣ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΑΥΤΗ Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

Ὡ, βέβαια! χαριτωμένη πύλη! Φαίνεται ὅτι τὸ σοφὸν αὐτὸ παράγγελμα ἐγράφη κατὰ διαταγὴν τῆς Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν τοῦ Ναυπλίου. Διότι αὐτὴ ἡ Ἀδελφότης, καθὼς καὶ κἄτι ἄλλαι πρεσβεύουν, ὅπως ἀπὸ τὰ ἔργα των φανερόνεται, τῶν Φακιρῶν τὰ δόγματα, τὰ ὅποια εἶνε ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ταλαιπωρίας τῶν σωμάτων. Καὶ ἡ Ἀδελφότης αὐτὴ δὲν βαρύνεται νὰ κάμῃ ἐκδρομὰς εἰς τὸ Παλαμῆδι, νὰ πληρώσῃ παπᾶ καὶ νὰ ἐκκλησιάσῃ τοὺς φυλακισμένους. Μὰ, κυρίες μου, ἀντὶ νὰ δαπανᾶται ὅλον σας αὐτὸν τὸν ἱερόν ζῆλον διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀτυχητῶν ἀνθρώπων δὲν εἶνε καλλίτερα νὰ φροντίσετε ὀλίγον καὶ διὰ τὰ σώματά τους. Ἀρίστε πλέον τὰ οὐράνια ποῦ εἶνε τὸσον ψηλά ψηλά ἐλάτε καὶ λίγο εἰς τὰ ἐπίγεια, ποῦ τᾶχετε ἐμπρός εἰς τὰ μάτια σας. Ντύσετε αὐτὴ τὴν γύμνια· σηκώσατε αὐτὴν τὴν λέρα· λυτρώσατέ τους ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀδιάκοπο ζῆσιμο τοῦ κορμιοῦ. Δώσατε λίγα ἀσπρόρουχα εἰς τοὺς ἄμοιρους ποῦ δὲν ἔχουν εἰς τὸν κόσμον ἐξῶ κανένα νὰ φροντίσῃ, κανένα νὰ τοὺς θυμηθῇ. Πληρώσατε δύο πλύστρες ν' ἀνεβαίνουν μετὰ φῶτον τὸν μῆνα, νὰ πέρνουν κάτω καὶ νὰ πλύνουν τὰ βούχα τους· νὰ μὴν παιδεύονται οἱ ἴδιοι καὶ τὴν λέρα ποῦ ἔχουν εἰς τὸ κορμί τους τὴν πέρνουν μετὰ εἰς τὸ αἷμα τους ἀπὸ τὴν μολυσμένη αὐτὴ σαπουνάδα, ποῦ τὴν ἔχουν καὶ ξερνέται μετὰ εἰς τὰ δώματά τους. Τοὺς εἶνε τὸσον ἀκριβὸς ὁ καθαρὸς, ὁ ὀξυγονωμένος ἀέρας τῶν δυστυχημένων, ὥστε δὲν χρειάζεται νὰ τὸν μολύνουν κ' αὐτὸν! Δώσατε ἀπὸ πέντε δραχμὰς τὸν μῆνα εἰς τὸν ἥρωα νοσοκόμον διὰ τὴν καλογνωμίαν του· στέλνετε εἰς τοὺς ἀρρώστους κάθε πότε κ' ἀπὸ ἕνα κομμάτι κρέας, εἰς τοὺς ἀπόρους ποῦ

λειποφυγῶν ἀπὸ τὴν πείνα πρὶν νὰ τοὺς θείσῃ ὁ θάνατος. Ἐχετ' ἓνα νὰ τοὺς φέρῃ τὰ φάρμακα καὶ μὴν ἀρίνετε εἰς τὸν ἐπιστάτην, ὁ ὁποῖος κυττάζει ὁ ἀθεόφοβος νὰ βγάλῃ καὶ ἀπὸ τὴν μυῖα σπλῆνα καὶ φωνάζετε διὰ τὸν γιατρό.

Αὐτά, κυρίες μου, καὶ μετὰ τὸ συμπάθειο. Ἀρῆστε τὰς ψυχὰς καὶ κυττάζετε τὰ σώματα. Τὸ πολὺ, Κύριε! ἐλέησον τὸ βαρυνόμενον καὶ ὁ Θεὸς!...

Ἡ εἰκὼν τῶν φυλακισμένων εἶνε ἡ αὐτὴ ὅπως καὶ εἰς τὸν Μιλτιάδην. Ἄλλοι πηγαινοέρχονται εἰς τὴν αὐλήν· ἄλλοι χάμω γονατιστοὶ εἰς γύρον παίζουν χαρτιά καὶ παρῆκει ζάρια· ἓνας κοντὰ εἰς τὴ θύρα τῆς ἐκκλησίας καθιστὸς πλέκει καλτσοδέτες· ἄλλοι τινάζουν τὰ πσόλια τοὺς καὶ σαρώνουν τὰ δώματά τοὺς καὶ τρεῖς τέσσαροι ἐπάνω εἰς τὰ πεζούλια πλένουν τ' ἀσπρόφρουγά τοὺς. μετὰ λίγο πάντα νερὸ διότι χρειάζεται καὶ εἰς αὐτὸ οἰκονομία, καὶ ἄλλοι μισόγυμνοι τὰ πλώνουν πλυμένα καὶ ἄπλυτα εἰς τὰ διασταυρούμενα ἀπ' ἄκρην εἰς ἄκρην σχοινιά.

Κανείς ἀπ' αὐτοὺς δὲν εἶνε διὰ θάνατον εἴτε ἰσοβιότης. Ὅλοι εἶνε ἀπὸ δεκαπέντε χρόνων καὶ κάτω δικασμένοι. Εἶνε καθεὶς ἡλικίας καὶ τάξεως. Βλέπεις εἰκοσι χρόνων παιδί ὡς ἐξηνταπέντε χρόνων γέροντα. Φοροῦν καθεὶς εἶδους φορεσιά καὶ φρουσανέλλες καὶ στενά καὶ βράκες καὶ τζουμπέδες· βλέπεις εἰς τὸ κεφάλι ψιάθες, κούκους, φέσια ψηλά τοῦ Τουνέζι καὶ φέσια χαμηλά τουρκικά, ἡμίψηλα ξεθωριασμένα, σκούφιες ψαραδικές καὶ σκούφιες ὠμορφοκεντημένες ἀπὸ μεταξωτὸ ἀτλάζι μετὰ χρυσῆ καὶ ἀσημένια κρόσια· ἀσπρες σκούφιες κεφαλλονίτικαις, τσεμπερία τῆς Ρούμελης καὶ χρωματιστὰ μαντήλια τῆς Τσακωνίως καὶ μαλλιά μαύρα, κατσαρῆ, ὠμορφοκεντημένα ὡσάν φωλιπὲς διὰ νὰ κλώσουν πουλιά. Εἰς τὰ πόδια τοὺς βλέπεις παντόφλες χρυσοκεντητές, κάποιαις σκορδοπιστής δῶρον καὶ τσοκάρια ζύλινα καὶ τσαρούγια μετὰ μύτες περήφανες καὶ πέδιλα νησιωτικὰ καὶ στηθάγια καὶ πασσουμάκια χρωματιστὰ καὶ ποδέματα. Εἰς τὴν μέση βλέπεις πλατεῖα ζωνάρια καθεὶς χρώματος καὶ σχήματος ἀναλόγως τῶν περὶ λεβεντιῶν ἰδεῶν, σιλιάγια μεγάλα τριπολιτικά καὶ περιμυζεμένα, σεμνά, ὀλιγόφυλλα τῆς Ρούμελης καὶ καπνοσακούλες κεντητές κρεμασμένες μετὰ ἄντες. Ἡθέλησα νὰ μάθω ἂν ἦσαν δίκαια τὰ παράπονα ὅσα ἄκουσα ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους τοῦ Μιλτιάδην.

- Τί καὶ τί σὰς δίνουν; ἐρώτησα ἓνα.
- Ἀπὸ ἓνα ψωμί καθεὶς ἡμέρα.
- Καὶ τί ἄλλο;
- Δέκα λεπτὰ καὶ δύο γιὰ πλυτικά.
- Τὰ πέρνετε τακτικὰ;
- Μπα· τρεῖς μῆνες ἔχουμε νὰ πάρουμε τὰ πλυτικά.
- Δὲν τὰ γηρεύετε;
- Ἀπὸ ποῖον;

— Τ' ἄλλα τὰ πέρνετε;

— Πρὶν τὰ ἴδια εἶχαμε καὶ μ' αὐτά. Μὴ τὴν τὰ πέρνουμε τακτικὰ. Μοναχὰ ποὺ χάνουμε δύο δεκάρες τὸ μῆνα πασάνας.

— Γιατί;

— Τὰ δόσαμε σ' ἐργολῆθο· μὰς πληρώνει καθεὶς πρῶτη τοῦ μηνὸς δύο κ' ὀγδοήντα καὶ πέρνει ἔπειτα αὐτὸς τρεῖς.

— Σ' ὅλες τῆς φυλακῆς ἔτσι γίνετε;

— Σ' ὅλες σι' Ἀνάπλι. Κακὸ εἶνε μὰ τί νὰ κάνουμε.

— Τίποτ' ἄλλο ἔχετε;

— Εἶχαμε τὴν ἔκονομισμό· μὰ τὴν μὰς τὴν ἐκοψαν καὶ αὐτὴ.

— Τ' εἶν' ἡ ἔκονομισμό;

— Νᾶ, καθεὶς Λαμπρὴ καὶ Χριστοῦ μὰς μοίραζαν ἀπὸ μιὰ δραμῆ.

— Καὶ τὴν ἐκοψε;

— Τὴν ἐκοψε ὁ Ζαΐμης· γιὰ οἰκονομία βέβαια.

Βέβαια γιὰ οἰκονομία. Πῶς ἄλλοιως θὰ πάρομε τὴν Πόλι;

*

Μ' ἐπροσκάλεσαν νὰ ἴδω καὶ τὰ κελιά τοὺς. Ἐμπῆκα εἰς τὸ πρῶτον ἄμα ἰδῆς ἓνα τὰ εἶδες ὅλα. Ἡ ἴδια γύμνια καὶ φτώχεια ὅπως καὶ εἰς τὰ δώματα τοῦ Μιλτιάδην· τὰ ἴδια ζωνάρια ἀπὸ κουτιά εἰς τοὺς τοίχους· οἱ ἴδιοι τοῖχοι μαῦροι καὶ ἀραχλοὶ· ἡ βοῦτα εἰς τὴν θέσιν τῆς. Μετὰ τὴν μοναχὴ διαφορά ὅτι αὐτὰ ἐδῶ εἶνε μικρότερα καὶ ὅτι τὸ ζυλόστρωμά τοὺς εἶνε ὀλίγο ψηλότερον ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

— Πόσοι μένετε εἰς τὸ καθένα; ἐρωτῶ.

— Εἰκοστρεῖς· μοὺ ἀπαντᾷ ἓνας μετὰ μικρὸ χαμόγελο.

Ἐπρεπε νὰ ἰδῆτε τὰ δώματα καὶ τότε νὰ νοιώσετε τὸ χαμόγελο ἐκεῖνο τοῦ καταδίκου καὶ τὴν κρῦα αὐτὴ λέξι· εἰκοστρεῖς.

Ἐκεῖνη τὴν ὥρα δὲν ἦσαν παρὰ τρεῖς μόνον φυλακισμένοι μέσα. Ὁ ἓνας ἦταν γονατιστὸς καὶ εἶχε ὀλόγυμνο τὸ κορμὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν πόρτα καὶ οἱ ἄλλοι δύο ἐστέκοντο σκυμμένοι ἐπάνω του. Ἐστοχάσθην ὅτι ἦταν λαθωμένος καὶ τὸν ἐπεριποιούντο. Ἐπλησίασα νὰ ἴδω· τί νὰ ἴδω; Ἀνατρίγισα ὅλος. Καὶ οἱ δύο μετὰ ψιλὰ βελόνια εἰς τὰ χέρια τοὺς ἐκέντων τὸ κορμὶ τοῦ γονατισμένου μέχρις ἀραιμάξεως. Ἀπὸ τὸν σβέρο, ἀμέσως κάτω ἀπὸ τὰ μαλλιά ἀρχίζε ἓνα ὀγκῶδες κεφάλι φοβεροῦ φιδιοῦ, μετὰ ἀνοικτὸ στόμα καὶ γλώσσα ἔξω βγαλμένη κατακόκκινη. Τὸ φίδι κατέβαινε εἰς τὴν ραχοκοκκαλιά, ἔπειτα ἔκλινε κατ' ἀπὸ τῆς ζερβιάς μασχάλη, ἔβγαλε μπρὸς εἰς τὸ στήθος καὶ κατ' ἀπὸ τὸ δεξιὸν βυζὶ καὶ τὴν μασχάλη ἐγύριζε πάλιν εἰς τὴν ράχη. Φοβερό ἦταν τὸ σῶμα τοῦ ἐρπετοῦ, ὀλόπλομο μετὰ χιλίαις δύο φολίδες καὶ μύρια χρώματα ποὺ ἀ-

σπρωγάλιαζαν ἐπάνω εἰς τὸ δέμα σὰν τ' ἀληθινὸ φιδιοῦ.

— Θὰ κάμετε πολὺ ἀκόμη; ἐρώτησα τὸν ἓνα.

— Θὰ τὸ φτάσουμε κάτου εἰς τὴ φτέρνα.

Καὶ δὲ σὲ πονεῖ; ἐρώτησα ἐκεῖνον.

— Τσ' μοὺ ἔκαμε μ' ἐπώδυνον ὅμως ἔκφρασιν.

Ἡ παλληκαριά του δὲν ἄφινε νὰ ὁμολογήσῃ τοὺς πόνους του. Ἡ καρδιά του ὅμως ἦ καλλίτερα τὸ τομάρι του τὸ ἤξερε.

Ἰδοὺ πῶς περνοῦν τῆς ἡμέρας τοὺς καὶ πῶς ἠθικοποιοῦνται ἐκεῖνοι τοὺς ὁποῖους ὁ δικαιοκρίτης νόμος ἀρπάζει· μιὰ εἰς τὰ τιμα δαγκανάρια του. Ἰδοὺ πῶς θὰ τοὺς ἀποδώσῃ ἔπειτα εἰς τὴν κοινωνία ἀπὸ τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐπῆρε μετὰ σκοπὸν διὰ τῆς τιμωρίας νὰ τοὺς κάμῃ καλοὺς καὶ ἀξιῶς πολίτας τῆς Πατρίδος! Σωφρονιστήριον ἀλήθεια!

*

Ἐρῶγα καὶ ἐκεῖθε μετὰ τὸ ἴδιο βᾶρος εἰς τὴν καρδιά ὅπως ἔρῶγα καὶ ἀπὸ τοῦ Μιλτιάδην. Ποία ἡ διαφορά τῆς μιᾶς φυλακῆς μετὰ τὴν ἄλλη; Πολὺ μικρὴ· κἂν τίποτε. Διότι τὰ κτίρια εἶνε κατὰ τι διάφορα· ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι μετὰ τοὺς ὁποῖους ἔχουν νὰ κάμουν οἱ φυλακισμένοι εἶνε οἱ ἴδιοι· καθόλου οἱ ἴδιοι! Ἀκαρδοὶ καὶ ἀσπλαγχοὶ καὶ ἀναίσθητοι· εἰς τὰ παθήματα τοῦ ἄλλου τοῦ συνόμοιου των, τοῦ ἀδελφοῦ των, τρισχειρότεροι καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ ἀπὸ τὴν ὑγρασία, καὶ ἀπὸ τ' ἄψυχα ντουβάρια. Ἄχ, αὐτὸς ὁ ἐπιστάτης καὶ αὐτὸς ὁ γιατρός τί ἄθεα τέρατα! Καὶ καλὰ ὁ πρῶτος ὁ ἀπαιδευτὸς, ὁ φτωχὸς ποὺ κυττάζει νὰ θρέψῃ τὴν λυκοφραμελιά του μετὰ τῶν δυστυχισμένων αὐτῶν τὸν ἀνύπαρκτον ὀβολόν. Αὐτὸς δὲν ἔμαθε τίποτε· δὲν ἐδιδάχθη τίποτε ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα, παρὰ τὸν φυσικὸν καὶ κτηνώδη αὐτῆς προορισμὸν ποὺ εἶνε ἓνα ἀλληλοσφάγωμα. Ὁ θάνατός σου ζωὴ μου· αὐτὸ τὸν ἐδίδαξε ἡ φύσις καὶ αὐτὸ κάνει γδύνει τοὺς ἄλλους διὰ νὰ ντυθῇ αὐτὸς μετὰ τ' ἀποφῶρια τοὺς!

Μὰ αὐτὸν τὸ δεύτερον, τὸν ἐξοχώτατον ποὺ ἐσπούδασε τὴν θεῖαν τέχνην, τὴν τέχνην ποὺ δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸν παρὰ τὴν φιλανθρωπία, τὴν τέχνην ποὺ σταλλάζει εἰς τὸν ἄνθρωπον σὰν ἅγιον μῦρον τὴν αὐταπαύρησιν, πῶς τὸν ἔχετε; Ἡ τόση σπουδὴ καὶ ἡ τόση μάθησις· ἐκεῖνο τὸ θεῖον φῶς ποὺ ἐγλυκοχάραξεν εἰς τὸ μυαλὸν τοῦ χρόνου ὀλόκληρους τὸ σχολεῖο καὶ τὰ βιβλία, τίποτε δὲν ἀπίθωσαν εἰς τὴν συνείδησίν του, τίποτε δὲν ἐμάλαξωσαν τὰ νεῦρά του, καθόλου δὲν τοῦ ἔλλαξαν τὰ συναίσθηματά, μόν' ὅλα τὰ ἐπέρασε ἔτσι καὶ ἔμεινε ἀνέγγιακτος καὶ μόνος μετὰ τ' ἄγρια καὶ φιλάρπαγα ἐνστικτικὰ ποὺ ἐκληρονομήσεν ἀπὸ τὸν πατέρα του; Καὶ δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸν εἰς ζωῆς του παρὰ πῶς νὰ προσθέτῃ ἀπάνου εἰς τὰ ἄλλα τοῦ κέρδη καὶ πριάντα ἀκόμη ψωροδραχμιαῖς ἔκοπα, ἀπὸ τὸ αἶμα τῶν συνόμοιων του! Ὡ ὄχι!

ἐγὼ δὲν τὸν μισῶ· τὸν ψυχοπονιέμαι τὸν ἀτυχῆ! Δὲν ἐπήγαινε καλλίτερα νὰ γίνῃ ἔβραϊος τοκογλύφος...

Ὁ ἥλιος ἦταν ψηλὰ ἀκόμη καὶ ἠθέλησα νὰ γυρῶ τὸ Παλαμῆδι. Εἶδα τὸ μεγάλο κτίριον ὅπου ἐπὶ Κυβερνήτου οἱ κατάδικοι ἐφαίναν τῆς βελέτζης τοῦ στρατοῦ· τὴν Ἀρβανιτιὰ, τὸν φοβερό γκρεμνόν, ὅπου ἐστριμώχθησαν καὶ ἐγκρεμίσθησαν κάτω οἱ Ἀρβανίτες τὴν παλῆθον καιρὸν. Τὴν Γιουρούσι τάπηκα ἀπὸ ὅπου ἀνέβηκεν ὁ Σταϊκόπουλος καὶ ἐπῆρε τὸ κάστρο εἰς τὰ 1822· τὴν τάπηκα τῆς Μυγδαλιᾶς καὶ ἐβγήκα ἀπὸ τὴν ἄλλη πύλη ποὺ κατεβαίνει εἰς τὴν Πρόνοια. Ὅμως οὔτε ὁ τι ἔβλεπα, οὔτε ὅσα ἄκουα ἀπὸ τοὺς καλοὺς συντρόφους μου· οὔτε ὁ ὀλόγλυκος οὐρανὸς καὶ τὰ ἡμέρα χρώματα τοῦ κάμπου καὶ οἱ καλλιτεχνικαὶς γραμμὲς τῶν βουνῶν κατῶρθωναν νὰ σκοτίσθουν εἰς τὴν φαντασία μου τὴ ζοφερὴ εἰκόνα τῶν φυλακῶν, τὰ χλωμά πρόσωπα τῶν φυλακισμένων καὶ τὰ πικρὰ τοὺς παράπονα. Καὶ ὁ νοῦς μου ἔφρευγε μακρὰν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους τοὺς, ἐκεῖνους ποὺ τοὺς ποθοῦν καὶ τοὺς περιμένουν μῆνες καὶ χρόνους τὴν εἰκόνα τοὺς καὶ πλανοῦν ἀκόμη εἰς τραυλιζόντα καὶ κρῦα χεῖλη λατρευμένο τὸνομά τοὺς, ἀσθυστον τὸν πόθον τοὺς ἐνῶ σβύνουν αὐτοὶ! Κ' ἔκανα μίαν ἀλυσίδα, ἀργυρῆ τῆς φαντασίας ἀλυσίδα, ὅπως εἶν' ἐκεῖνη τῶν τρανῶν αἰσθημάτων ποὺ ἀλυσοδένει ἐκεῖνους μετὰ τούτους καὶ τοὺς ἐσφικτόδενα καὶ ἐγὼ, ἐκεῖνους μέσα εἰς τὴν ὀρφάνια καὶ τὴν καρτεριά τοὺς καὶ τούτους μέσα εἰς τὴν βροῦμα καὶ τὴν κακοπάθεια καὶ τὴν γλυκειὰ ἐλπίδα τοὺς. Κ' ἐνῶ ἐκατρακυλοῦν εἰς τῆς πέτρες καὶ ἐπληγόνοντο τὰ πόδια μου εἰς τὰ στουρνάρια καὶ ἐκόβοντο τὰ γόνατά μου εἰς τὸν κατήφορον, ἐστοχαζόμενον πόσα φρικτὰ δράχματα τρέφονται καὶ μεγαλώνουν ἀπόκριφα μέσα εἰς αὐτὰ τὰ πόσον χωρισμένα ἀλλὰ καὶ τόσο σφικταγγαλισμένα δύο βασιλεία τῆς ζωῆς. Κ' ἔξαφνα μέσα εἰς τὸν φοβερό ἀναθρασμὸν τοῦ νοῦ μου ἐπήδησε ὀλόβολο εἰς τὴν μνήμη μου ἓνα πικρὸ τραγοῦδι τοῦ Παλαμῆδιου, τὸ ὁποῖον εἶχα ἀκούσει ἄλλοτε εἰς τὴν Ρούμελην, καὶ τὸ ὁποῖον ἐδικαίωνε τελείως ἐκεῖνους τοὺς στοχασμούς μου:

Ὅλα τὰ κάστρα νὰ γαθοῦν ὅλα καὶ νὰ ζημάξουν
Τὸ Παλαμῆδι τὸ πικρὸ Θεὸς νὰ τὸ φυλάξῃ.
Ἐκεῖ 'νε οἱ κατάδικοι ὅλο βαρουνιότητες.
Μέσα εἶνε καὶ ὁ ἄνδρας μου εἰς τὰ σίδερα βαλμένος
Μετὰ δύο ζυγίτσες σ' ἄερα εἰς τὰ πόδια καὶ εἰς τὰ χέρια
Δὲν πῆγε κανὴς νὰ τὸν ὀῆ ἀπὸ τοὺς ἐδικούς του
Παρὰ ἡ Παναγιώτα ἡ δούλια του γυναικῆ
— Τὸ ποῦ εἶσαι ἀίτεράκι μου, ποῦλ' μ' ἐζωγραφισμένο
Δώδεκα χρόνους καρτεροῦ, δώδεκα χρόνους τρέχω
Μετὰ ῥώταγεν ἡ μάνα μου καὶ ἡ δούλια ἡ ἀδερφή μου
— Κόρη μου, ποῦν' ἡ ἄνδρας σου τὸ ποῦν' ὁ Παναγιώτης;
— Μάνα μου, σὰν μ' ἐρώτησες νὰ σοῦ τὸ μολογῶ
Δώδεκα χρόνους καρτεροῦ τὸ δόλιο μου τὸν ἄνδρα

Ἐστὴ φυλακὴ τὸν ἔγουνε ἔς τὰ σκοτεινά μπουτρούμια,
 Μὲ δὴ ὑγιήσεις σίδερα ἔς τὰ πόδια καὶ ἔς τὰ χέρια
 —Κόρη μου δὲν παντρεύεσαι νὰ πάρης ἄλλον ἄνδρα ;
 —Μὰ νὰ ζυγυρῶ δὲ ἔντροπέσαι τὸ τί ἢ αὐτὸ ποῦ λέγεις ;
 Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε τὸ λόγο δὲν ἀπέπειε
 Λιγοθυμιά τὴ βάρσει κ' ἔπασε νὰ πεθάνη.

Μὰ αὐτὸ βέβαια θά εἶνε τ' ὀλιγώτερο κακὸ.
 Πόσα ἄλλα τρισεχειρότητα νὰ γνωρίζῃ ὁ Θεός !....

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

Ἀθηναϊκὴ ἠχώ

Συγχρόνως μὲ τὸ βιβλίον του, ἐφάνη τὰς ἡμέρας ταύτας εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν, ἐλθὼν ἐκ Κερκύρας ὁ κ. Πολυλάς. Διατελέσας ἄλλοτε βουλευτὴς καὶ διατρίψας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐδῶ δὲν ἦτο ἄγνωστος διόλου, ὅπως ἡ Φιλολογικὴ μας γλῶσσα δὲν εἶνε τὸ πρῶτον βιβλίον, τὸ ὅποιον ἐκδίδει ὁ σοφὸς καὶ πλαισιμαχὸς λόγιος. Ἡ σοβαρὰ φυσιογνωμία, τὸ εὐθυτενὲς ἀνάστημα καὶ ὁ ἀχώριστος ὑψηλὸς πῖλος τοῦ εὐθαλοῦς γέροντος καὶ ἄλλοτε περιήλθον τὰ κέντρα τῆς πρωτεύουσας, ὅπως πολλὰκις καὶ τὸνομαί του ἀπὸ στόματος εἰς στόμα προπάντων τῶν πολιτικολόγων. Μόνον δι' ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους καὶ ἐν ἄλλῳ σταδίῳ θαυμαστάς ἢ συναδέλφους, ἢ ἔλευσίς του ὑπῆρξεν ἀφορμὴ εὐτυχοῦς καὶ πολυτίμου γνωριμίας πρώτης, διότι ὁ τόσῳ μακρόθεν γνωστὸς καὶ ἀγαπητὸς, μᾶς ἦτο ἄγνωστος ἐκ τοῦ πλησίον.

Ἡ γνωριμία τοῦ μᾶς ἐνθουσίασε, πρέπει νὰ το εἴπωμεν ἄνευ ἐπιφυλάξεως. Τὸν εὐρομεν ὅταν τὸν ἀνεπλάσκαμεν ἐκ τῶν ἔργων του, ὅταν μᾶς παρουσίασεν ὀλίγη πρότερον διὰ τῆς ἐν τῇ Ἐστία δημοσιευθείσης σκιαγραφίας του ὁ κ. Καλοσγούρος. Φυσιογνωμία ἐμβριθής, μὲ ὑψηλὸν μέτωπον καὶ ἐξωγκωμένον ὀφθαλμοὶ ζωηροὶ καὶ ἐκφραστικοί, σπινθηροβολοῦντες κατὰ τὰς ἐξάρσεις τῆς ὀμιλίας του, μειδίμα γλυκύ, εὐγλωττον συγκρινῶν τὴν αὐστηρότητα τοῦ προσώπου ἐκείνου μὲ τὰς ἀποτόμους γραμμὰς ἡχρίεσα διατόπισαι νοημάτων βιβλίον μνημονικὸν ἀπέραντον, ἀρχαῖον ἀνεκδότων παλαιῶν, χαρακτηριστικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίπουν διὰ τὴν πληθὺν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὰ περὶ Σολωμοῦ ἠσαυρῶς γνώσεων ποικίλων καὶ εὐρυτάτων μετριοφροσύνη ἐκδηλουμένη ἐν παντὶ καὶ ἰδιορρυθμία τις περὶ τὰ κινήματα, τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἐνδυμασίαν — τοιοῦτος ἐν συντόμῳ ὁ κερκυραῖος λόγιος. Ἦλθεν, εἶδεν, ἀπέρχεται. Ἄλλ' ἔμεινεν ἐδῶ μὰς ὅσον ἤρκεσε διὰ νὰ γνωρισθῶμεν προσωπικῶς, νὰνταλλάξωμεν τὰς ἰδέας μας, νὰντιήσωμεν θάρρος, νὰ συνδεδῶμεν δι' ἀγάπης θερμότηρας καὶ νὰ ποτελέσωμεν περὶ αὐτῶν κύκλον ἐμφυχούμενον ὑπὸ τοῦ λόγου του, — τοῦ μαστοῦ καὶ εἰλικρινοῦς, μὲ τὴν ἰδιότυπον τῆς πατρίδος του προφορὰν, — ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ ἐργάται τῆς φιλολογικῆς ἀναγεννήσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας εἰς τὰς πρώτας τάξεις μάχεται ἐκεῖνος.

*

Διότι, ἐν πολλοὶ δὲν παραδέχονται, οὐδαίς ὁμοῦ ἀγνοεῖ τὸ ἔργον τοῦ Ἰακώβου Πολυλά. Εἶνε ὁ φί-

λος, ὁ κριτικὸς καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ Σολωμοῦ. Ἐκεῖνος ἐγνωρίσει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ποιητὴν, ἐκεῖνος ἐπάλασεν ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του καὶ ἠκολούθησε τὴν ὁδὸν ἣν ἐχάραξεν. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον τοῦ Πολυλά, ἀλλὰ σκεφθῆτε ὅτι δὲν εἶνε μικρὸν, ὅσον ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως εἶς φαίνεται! Ὁ Σολωμὸς εἶνε ὁ Δάντης τῆς Ἑλλάδος. Διάνοια μεγάλη, ἐνδυναμωθεῖσα δι' ἀπονήτου μελέτης, δύναμις πλαστικὴ ἔξοχος, ἐκτύπησε κατακέφαλα τοὺς σοφολογιώτατους καὶ στραφεῖς πρὸς τὴν πλουσίαν καὶ ἀγνήν ἀλλὰ παρημελημένην γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, αὐτὴν ἐξήγησε νάναστήσῃ εἰς γλῶσσαν φιλολογικὴν. Ὡς μέγας ποιητὴς, ἦτο καὶ μέγας γλωσσολόγος. Ἐκαμὲν ὑπὲρ τῆς γλώσσας μας — δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς φιλολογίας μας καὶ τοῦ ἔθνους — ὅτι ἔκαμην πάντοτε οἱ μεγάλοι ποιηταὶ τῶν ἄλλων ἔθνων. Παραλαμβάνων λέξεις ἐκ παντοειδῶν θησαυροφυλακείων, ἀλλὰ βαπτίζων ταύτας ἀπαραίτητως εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ δημοτικοῦ τύπου, κατῴρθωσε, κατὰ τὸ τελευταῖον μάλιστα τῆς ἐργασίας του στάδιον, νὰ ἐκφράσῃ ὑψηλὰ νοήματα εἰς γλῶσσαν ζωντανήν, ἐννοσημένην, ὁμοίωμορρον, πανελληνίαν καὶ νὰ φιλοτεχνήσῃ ὄχι μόνον τὰ ἀρίστα ἔργα τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀσφαλέστερα πρότυπα τῆς ἐργασίας τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο ἠγωνίσθη νὰ ποδείξῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους ὁ κ. Πολυλάς περὶ μεγάλου ποιητοῦ, ὁ ὅποιος κοινῶς ἐθεωρεῖτο μέχρις ἐσχάτων, καὶ θεωρεῖται ἀκόμη ὑπὸ τῶν μὴ μελετησάντων αὐτὸν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς κριτικῆς, κατώτερος ἢν ἔχῃ τοῦ Σούτσου, ἀλλ' ἀφευκτικῶς τοῦ Ζαλοκώστα καὶ τοῦ Βαλαωρίτου. Διότι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ μέθοδος τοῦ ποιητοῦ παρεξηγήθη. Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχον οὔτε τὸν νοῦν, οὔτε τὴν μύρωσιν τοῦ Σπυριδωνοῦ Τρικουπί. Ὠνόμασαν ὑψηλὰς τὰς ἰδέας του ἀλλὰ χαμηλὴν τὴν γλῶσσαν του — ἢν ἤμπερε νὰ το ἐνοήσῃ κανεὶς αὐτὸ προκειμένον περὶ ποιήσεως — καὶ ἐπροφήτευσαν πρόσκαιρον ζῶην εἰς τὸν ἀθάνατον Ἰμνον τῆς Ἐλευθερίας. Οἱ σοφολογιώτατοι διεμαρτυρήθησαν ζωηρῶς διὰ τὴν πρωτόκουστον βεβήλωσιν καὶ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν ποιητῶν τοῦ ἀντιθέτου συστήματος — ἦδη φεῦ λησμονημένων! — τῶν γραφόντων εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν, ἐλευσινήν καὶ βεβιασμένην ἀναστύλωσιν τῆς ἀρχαίας νεκρᾶς δηλαδὴ, μὲ τινὰς μεταβολὰς νεωτεριστικὰς καταστρεφούσας πᾶσαν ὁμοιομορφίαν καὶ προξενούσας «ἀφόρητον παρακλότητα», ὅπως δηλαδὴ ἔγραφον λατινικὴν παρεσθραμμένην οἱ λόγοι τῆς Δύσεως πρὸ τῶν μεγάλων ποιητῶν, πρὸ τῆς φιλολογικῆς διακορφώσεως τῶν νεολατικῶν γλωσσῶν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο περιφρονημέναι εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Οὕτω μὲ τὴν παροδικὴν ἐπικράτησιν καὶ ἐπισημοποίησιν τοῦ ψευδοῦς συστήματος, ἡ ποιήσις, ἡ δὴθεν ποιήσις, ἐτράπη ἄλλην τρίτον, ἢ τὴν ὑπὸ τοῦ μεγίστου τῶν διδασκάλων ὑποδειχθεῖσαν, ἀσμενίζουσα νὰ ἐκφράξῃ εἰς γλῶσσαν τοιαύτην αἰσθητικὰ ψευδῆ, εἰκόνας νοσηρᾶς, μιμησεῖς κκοκζήλους, ἀνοησίας καὶ ὑστερισμοῦς, ὅλα συγκαλυπτόμενα πρὸ τῶν ἀπλουστέρων, ὑπὸ τὸν ὄγκον τῆς ἀκαταλήπτου λέξεως καὶ τὸν κρότον τῆς πλουσίας ὁμοιοκαταληξίας.

Ἐν τούτοις καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, παρὰ

τὴν θορυβώδη ἱεροσυλίαν, δὲν ἔπαυε τελούμενη καὶ ἄλλη μυστικὴ τῆς καὶ ἀθόρυβος λατρεία, ἐργασία ὑπὲρ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς γλώσσας ὡς ἐνδοῖ αὐτὴν ὁ Σολωμὸς, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἐπρόδαιναν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, παραβλεπόμενα μὲν ὑπὸ τῶν συγχρόνων, ἀλλ' ἔχοντα πλήρη καὶ ἀκράδαντον τὴν ἐπιτὸ μέλλον πεποίθησιν. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ θὰ παραμείνουν ὡς μνημεῖα ἀθάνατα καὶ τὰ ἔργα τοῦ Πολυλά, τὰ Προλεγόμενα εἰς τὸν Σολωμὸν καὶ αἱ μεταφράσεις τῆς Ὀδυσσεΐας, καὶ τῆς Τρικυμίας ἐσχάτως δὲ καὶ τοῦ Ἀμλέτου τοῦ Σαίξπηρ. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶνε μοιραία καὶ ἀναπόφευκτος ἡ ἐπικράτησις τῆς φυσικῆς ἀληθείας, αἱ καλαὶ αὐτῆς ἡμέραι ἐπιτέλους ἀντέλειαν. Ὡς ἐξ ὀρμηφύτου τρόπου τινὰ ἠνωήθη ὑπὸ τῶν δοκιμωτέρων μας ποιητῶν ὅτι ἀδύνατον εἶνε νὰ ὑπάρξῃ γλῶσσα καλλιτεχνικὴ, γλῶσσα φιλολογικὴ, ἄνευ τῶν τύπων τῆς ὀμιλουμένης ἤρχισε δὲ βαθμηδὸν τὸ ρεῦμα νὰ τρέπεται οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σήμερον ποιητὴς, ἄξιος τοῦ ὀνόματος, χωρὶς νὰ εἶνε ἐννοειδῶς ἢ ἀσυνειδῶς μαθητὴς τοῦ Σολωμοῦ, χωρὶς νὰ ἐκφράξῃ αἰσθητικὰ εἰλικρινῆ καὶ νὰ παρυσιάξῃ εἰκόνας ἀληθεῖς εἰς τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν. Ἡ τάσις εἶνε τόσον μάλλον παρήγορος, ὅσον ὀρμητικὴ καὶ ἀκατάσχετος, ἤρχισε δὲ πραγματικῶς νὰ δίδῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ταχέως καὶ ὀριστικῆς ἀποκαταστάσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσας ὡς γλώσσας φιλολογικῆς, τῆς συνεχίσεως καὶ ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ, τῆς ἀρσεως τῆς διγλωσσίας καὶ τῆς ἐν τῷ γραπτῷ ἐν γένει λόγῳ ἐπικρατήσεως μιᾶς γλώσσας ὁμοιομορφου, τῆς ὁποίας τὸ δημοτικὸν στοιχεῖον νὰ εἶνε ἡ ἀκλόνητος βάσις.

*

Εἰς τῶν ἐνθερμοτέρων ἀποστόλων τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἰδέας, ὡς ἐλέγχομεν, ὑπῆρξεν ἀνεκάλειν ὁ κ. Ἰακώβος Πολυλάς. Σήμερον ὁμοῦ δὲν εἶνε ὁ μόνος. Ἰδοὺ σημεῖον ἀσφαλές ὅτι τὸ κήρυμά του, τὸ ἐν ὀνόματι τοῦ Σολωμοῦ, ἠὲδοκίμησε καὶ ἐκαρποφόρησε. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀνεφάνησαν συγχρόνως οἱ σύμμαχοι, οἱ συναγωνισταί, εἴτε ἔργῳ εἴτε θεωρίᾳ ὑποστηρίζοντες τὸ ἀναμορφωτικὸν σύστημα. Δὲν εἶνε οὔτε καιρὸς νὰ ἐισέλθω εἰς λεπτομερείας, οὔτε τόπος νὰ παρατάξω ὀνόματα. Ὅμως ἡ γλαφυρά, ἡ ἀληθῶς καλλιτεχνικὴ πεζογραφία ἐν δημοτικῇ δὲν εἶνε σήμερον πλέον σπανία ἐξαιρέσις, ἢ δὲ θεωρητικὴ σφαῖρα ἔσχε περρωτισμένους καὶ κρητικὸς συζητητάς. Καὶ μὲν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὁ σχολαστικισμὸς, ὁ λογικωτατισμὸς, ὁ δασκαλισμὸς ἐπέφερε τὴν ἀντίρροσιν του καὶ ἐγεννήθησαν τάντιθέτα γλωσσικὰ συστήματα, τῶν ὑπερμάχων τῆς δημοτικῆς, ὑπερβολικὰ ἴσως εἰς τὰς λεπτομερείας καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἢ πλὴν εἶνε ἐπίσης ἀληθές ὅτι ὅλα εἶνε ἐστηρικμένα ἐπὶ ἀληθοῦς βάσεως, κατ' ἀληθῆ μέθοδον καὶ ὅτι τείνουσιν εἰς ἓνα κοινὸν σκοπὸν. Αὐτὸς ὁ κ. Πολυλάς, τοῦ ὁποίου θαυμάζω τὴν ἐργασίαν καὶ ἐκτιμῶ τὴν ἰδέαν, ἀλλὰ μετ' ἐπιφυλάξεων ἀποδέχομαι τὴν ἐφαρμογὴν, εἴπε προσπιστάται ὅτι ἐν τῇ δημοτικῇ ὅλοι μὲν εἴμεθα Διὰ μαρτυροῦμεν οἱ κατὰ τοῦ καθεστώτος, ἀλλὰ καθένας ἔχει τὴν θρησκείαν του. Μολοντοῦτο ὅλοι εἴμεθα συνασπισμένοι

καὶ ἀδελφωμένοι, ἀγωνιζόμενοι μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως τὸν ἀγῶνα, ἢ εὐτυχῆς ἐκβάσις τοῦ ὁποίου εἶνε τὸ γλυκύτερόν μας ὄνειρον. Δὲν ζητοῦμεν νὰ δημιουργήσωμεν τίποτε νέον, οὔτε νάντιταχθῶμεν εἰς τὴν φυσικὴν ῥοπήν ἢ θέλομεν ἀπεναντίας νὰ τὴν ὑποδοθῶμεν, τασσόμενοι ὀπισθεν τῆς, καὶ ὅχι ὅπως οἱ ἄλλοι κατέμπορσεν, δημιουργοῦντες καὶ ἀναστύλωντες εἰδῶλα ἐπιπροσθόντα. Ἄλλ' ἴσα ἴσα ὁ πόθος μας ὁ ἀγνὸς καὶ θερμότερος εἶνε αὐτὰ τὰ ἐμπόδια νὰ καταρρίψωμεν τὰ ἐκ τῆς πλάνης γεννηθέντα καὶ παρακωλύοντα τὴν πνευματικὴν χειραφέσιαν τοῦ ἔθνους, νὰ φήσωμεν δὲ εἰς ἐλεύθερον δρόμον τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φιλολογίαν.

Καὶ ἠσθάνθημεν νέον θάρρος οἱ ἐν Ἀθήναις ἰδόντες ἐκ τοῦ πλησίον, μάλιστα μετὰ τὴν νωπὴν ἀνάγνωσιν τῆς Φιλολογικῆς μας Γλώσσας, τὸν σεβαστὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐν Κερκύρᾳ Σχολῆς, ἐνὸς τῶν σημαντικωτέρων κέντρων τῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ εἶνε πράγματι ἄνθρωπος ἐμπνέων πολὺ θάρρος ὁ ἀφελὴς αὐτός, ὁ γλυκὺς καὶ ἀγαθός, ἀλλ' ὁ τόσον δύναμιν καὶ καρτερίαν κρύπτων ὑπὸ τὴν γλυκύτητα του καὶ τὴν ἀγαθότητα. Οἱ ἀναγνόντες τὸ τελευταῖον του ἔργον, εἶδον μετὰ ποίας ἀμειλίχτου ἐπιμονῆς ὁ κ. Πολυλάς ὑπονομεῖαι καὶ περιφρονεῖ διὰ νὰ συντηρήσῃ κατόπιν μ' ἐν κτύπημα τὸ εἰδῶλον τῆς καθαρεύουσας, πρὸς τὸ ὅποιον οἱ εἰδωλολάτραι ἀνέμελψαν τελευταῖον τινὰ ὕμνον. Περὶ τοῦ λαμπροῦ βιβλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ τὴν θεωρίαν ἀντικαθιστᾷ τρόπον τινὰ ἡ πειραματικὴ ἀπόδειξις, θὰ εἴπῃ ἐν οἰκείῳ τόπῳ τὰ δέοντα ὁ συνάδελφος μου κ. Παλαμᾶς. Ἐγὼ μόνον θὰ ἐπιθεύρωμεν νὰ ἐξάρω τὴν ἀδρότητα τὴν ἐπικρατούσαν ἐν τῇ θερμῇ αὐτῇ περὶ τῶν ὅλων συζητήσεσι. Μετὰ πόσου σεβασμοῦ ὁ κ. Πολυλάς ὀμιλεῖ περὶ τῶν ἀντιπάλων του, τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ἐκ προκαταλήψεως ἀκολουθήσαντας κακὴν μέθοδον καὶ μὴ δυναθέντας ἐκ τούτου νὰ χρησιμοποιοῦσιν μεγάλα καὶ ἐπιζήλια φιλολογικὰ προσόντα!

Μετὰ τοῦ αὐτοῦ, οὔτε ἀδίκου οὔτε ἀπρεποῦς μὰ τὴν ἀληθεῖαν σεβασμοῦ, ἐκφράζεται καὶ περὶ τοῦ κ. Ἀγ. Βλάχου. Ἄλλ' ἡ ἀδρότης καὶ ἡ μετριοπάθεια, τὸ σύνθημα γνώριμα τῶν εὐγενῶς ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, χαρακτηρίζει εἴπερ τινα καὶ ἄλλον τὸν κερκυραῖον λόγιον. Κατὰ τὴν γνωριμίαν του ἐλάδομεν συχνὰς ἀφορμὰς νὰ τὸ ἐκτιμήσωμεν προπάντων ὅταν ἠκούσκαμεν νὰ ὀμιλῇ μετὰ σεβασμοῦ καὶ πρὸς τὸν νοῦν καὶ πρὸς τὰ ἔργα του, περὶ ἐνὸς τῶν λυσιωδεστέρων αὐτοῦ ἀντιπάλων, τοῦ εἰπόντος μάλιστα ὅτι ἡ ἑλληνικὴ ποιήσις οὐδέλλως θὰ ἐξημιουτο, ἐὰν ὅλα τὰ ποιήματα, τὰ εἰς δημόδιον γλῶσσαν, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ πῦρ!

Μὲ ἀναπτρωμένους εἴπαρ ποτὲ ἐλπίδας προεπέμψαμεν τὸν σεβαστὸν μας καὶ σοφὸν φίλον ἀναχωρήσαντα πάλιν εἰς τὴν ἰδικαίτεραν αὐτοῦ πατρίδα. Ἐκεῖ, ἐν τῇ μουσοτραφεῖ Κερκύρᾳ, ἐν τῇ ἱερᾷ σιγῇ τοῦ σπουδαστηρίου του, θὰ συνεχίσῃ τὸ εὐγενές του ἔργον, πλήρης εἰσέτι ἀκμῆς καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ εὐτυχῆσῃ νὰ ἴδῃ κατισχυούσας ταχέως καὶ ὀριστικῶς τὰς σωτηρίου ἰδέας Ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὁ θερμότερος ἀπόστολος.

ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΟΙΚΩ ΦΥΤΑ ΚΑΙ Ο ΚΑΘΑΡΟΣ ΑΗΡ

ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν ἐδημοσίωθη πρό τινας εἰς τὰ Γερμανικὰ Εἰκονογραφικὰ Φύλλα ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ ἐπιστήμονος Ἐρνέστου Ἐδερμάγερ ἀρθρον περιέχον πολλὰς καὶ ἐνδιαφερούσας ἀληθείας περὶ τῆς ἐντὸς δωμάτων καλλιέργειας φυτῶν, ἃς καθιστᾷ αὐθεντικὰς ἢ ἐξοχῶς εἰδικότερας τοῦ συγγραφοῦς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἢ συνήθεια τοῦ καλλιεργεῖν ἐντὸς τῶν οἰκιῶν φυτὰ καθ' ἡμέραν ἐπιτείνεται, πολλὰ δὲ πεπλανημένοι ἰδέαι περὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν υγιεινὴν ἐπικρατοῦσιν, νομίζομεν ὅτι εὐχαρίστως θάναγκασθῆ μετάρρασι τοῦ ἀρθρου, ἢν ἐξετέλεσεν ευμενῶς χάριν τῆς «Ἐστίας» ὁ δασυλόγος κ. Κ. Σάμιος.
Σ. τ. Δ.

Μία τῶν ὠραιότερων συνηθειῶν, τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν εἶναι ἡ διὰ χλωρῶν φυτῶν διακόσμησις τῶν κατοικιῶν. Ἡ συνήθεια αὕτη ἐπεκτείνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὰ πενιχρότερα δωματία, ὅπου αἱ ζωογόνοι καὶ θερμαντικαὶ ἡλιακαὶ ἀκτίνες δύναται νὰ εἰσχωρήσωσιν. Ἰδίᾳ δὲ τὸν χειμῶνα ὅπου λεπτοφυεῖς κρύσταλλοι στολιζοῦσι τὰ παράθυρα, δάση δὲ, πεδιάδες καὶ λειμῶνες καλύπτονται ὑπὸ χιόνων, δὲν ὑπάρχει ὠραιότερα καὶ μᾶλλον ἐπαγωγὸς ἐνασχόλησις διὰ πάντα φίλον τῶν φυτῶν καὶ ἀνθῶν ἀπὸ τοῦ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ θαλαπῆρον αὐτοῦ δωμάτιον διὰ τῆς ἐν αὐτῷ καλλιέργειας φυτῶν τὴν ἀνοιξιν καὶ νὰ εὐφραίνῃ οὕτω διὰ τοῦ ὠραίου κόσμου τῶν φύλλων καὶ ἀνθῶν τὸ ὄμμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν του.

Συνήθως διὰ τὴν ἀνοικοῦσιν τῶν δωμάτων ἐκλέγονται μετριόφρονα καὶ ὀλιγαρκῆ φυτὰ, διὰ τὰ ὅποια μία μεταφύτευσις κατ' ἔτος εἰς νέον πλούσιον εἰς φυτικὴν γῆν ἀμμοαργιλλώδες ἔδαφος, ἢ μικρὰ λίπανσις διὰ τεχνητοῦ λιπάσματος, τακτικὸν πότισμα, μικρὰ θέσις εἰς προσήλιον παράθυρον μετρίως θερμαινόμενου δωματίου, προφύλαξις ἀπὸ ψυχροῦ βεύματος καὶ βάντισμα ἐνίοτε διὰ ψεκαστήρος, ἀρκουσι νὰ ἐπιφέρωσι τὴν αὐξίνην τῶν φύλλων καὶ τὴν ἀνθῆσιν, ὅταν δὲ πάλιν δὲν δύναται τις νὰ ἔχη κήπον, μικρὸς ἀνοστόλιστος ἐξώστης πρὸ τῶν παραθύρων χρησιμεύει ὡς ἀντικαταστάτης του κατὰ τὸ θέρος.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ἀποδίδουσι εἰς τὰ θάλλοντα ἐνοικίδια φυτὰ καὶ μεγίστην υγιεινὴν σημασίαν, πιστεύοντες ὅτι ἐνεργοῦσιν ὡς καθαρτήρια τοῦ μολυσμένου ἀέρος τῶν δωμάτων, θελομεν ἐξετάσει ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι ἐπὶ τῇ βῆσει ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων ἂν καὶ κατὰ πόσον τὸ τοιοῦτον εἶνε ἀληθές.

*

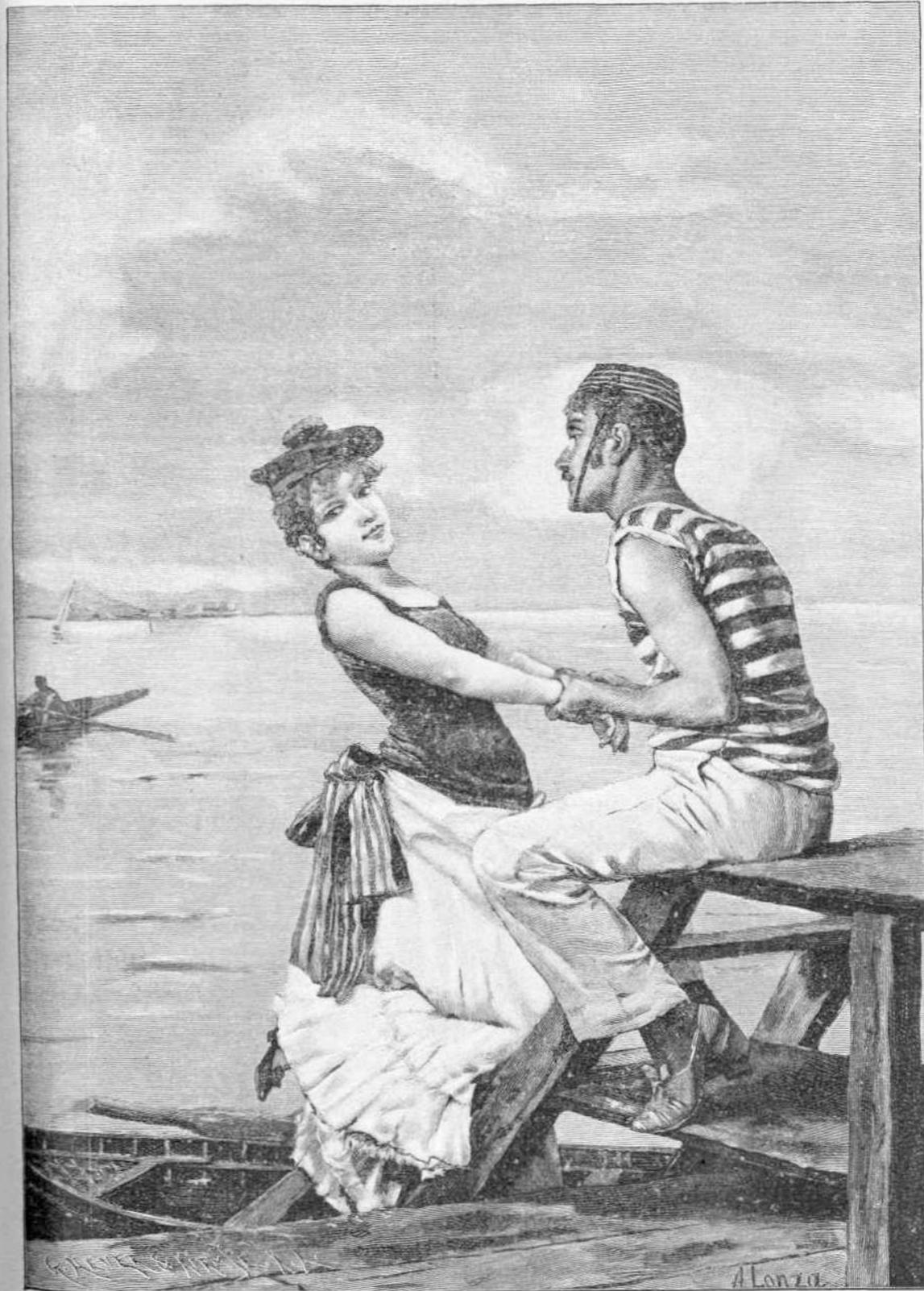
Γνωστὸν τυγχάνει εἰς ὅλους, ὅτι ὁ ἀήρ κατοικημένων καὶ περαιομένων χώρων ὡς ἐκ τῆς ἐκπνοῆς καὶ διαπνοῆς τῶν ἐν αὐτῷ ἀνθρώπων μολύνεται τόσο περισσότερο ὅσον περισσότερο περαιομένοι εἶνε οἱ χώροι, ὅσον μακρότερον διαρ-

κεῖ ἢ ἐν αὐτοῖς πολλῶν ἀνθρώπων διαμονὴ καὶ ὅσον ἐλλιπέστερος εἶνε ὁ ἀερισμός. Καθότι ὅπως μὴ εἶνε ἐπιθλαβὴς ὁ ἀήρ τῶν κατοικημένων χώρων πρέπει δι' ἕκαστον ἄτομον ν' ἀλλάσσωνται ὑπὸ καθαροῦ ἀέρος ἐντὸς μιᾶς ὥρας 50 - 60 κυβ. μέτρα.

Ἡ κατὰ προτίμησιν διαμονὴ ἐντὸς στενῶν καὶ κακῶς ἀερισμένων χώρων ἐπιφέρει εὐκόλως ἀνωμαλίαν εἰς τὴν υγείαν, ἐξασθενεῖ τὴν ἐνεργητικότητα τῶν ἐνοικίων, αὐξάνει τὴν διὰ μολυσματικὰς ἀσθενείας διάθεσιν καὶ ἐν γένει ἐλαττώνει τὴν μέσθην διάρκειαν τῆς ζωῆς τοιοῦτων ἀνθρώπων. Ὡς ἐκ τούτου ὁ κατὰ τὸ ἐνὸν καθαρός ἀήρ ἐν ταῖς κατοικίαις μας εἶνε εἰς ἐκ τῶν κυριωτέρων παραγόντων πρὸς διατήρησιν τῆς υγείας καὶ εἶνε ἐπίσης ἀπαραίτητος διὰ τὴν καλὴν σύστασιν τοῦ αἵματος ὅπως καὶ αἱ θρεπτικαὶ τροφαί.

Ἡ μόλυνσις τοῦ ἀέρος εἰς κατοικημένους καὶ κεκλεισμένους τόπους προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς ἐκπνοῆς καὶ διαπνοῆς τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνθρώπων καὶ ζῶων. Δι' ἕκστης ἐκπνοῆς ἐκπνέει ἀνεπτυγμένης ἡλικίας ἄνθρωπος ἐν ἡμερῇ ἡμίσειαν περίπου λίτραν (480 κυβ. ἑκατοστόμετρα) ἀέρος ἐκ τῶν ὁποίων 96 κυβ. ἑκατοστόμετρα περιέχουσιν ὀξυγόνον. Τὸ τέταρτον περίπου τοῦ ὀξυγόνου τούτου ἐνούμενον μετὰ τῶν ἐρυθρῶν ἀρτηριακῶν αἰμοσφαιρίων χρησιμεύει πρὸς διατήρησιν τῆς ἐναλλαγῆς τῆς ὕλης ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς ἐν τῷ αἵματι ὑδατάνθρακας, εἰς τὸ λίπος καὶ τὰς λευκωματώδεις οὐσίας τῶν ἀγγείων καὶ δι' ὀξειδῶσεως αὐτῶν μεταβιβάζεται εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ ὅποιον μεταβιβάζεται εἰς τὸ φλεβικὸν αἷμα καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν πνευμόνων πάλιν καὶ τῆς ἐκπνοῆς εἰς τὸν ἀέρα. Οὕτως ἐξηγεῖται διὰ τὴν ἐκπνεόμενον ἀήρ εἶνε κατὰ τὸ ἐν τέταρτον πτωχότερος εἰς ὀξυγόνον καὶ κατὰ τὸ ἑκατονταπλάσιον καὶ πλέον πλουσιώτερος εἰς ἀνθρακικὸν ὀξύ ἀπὸ τὸν ἐκπνεόμενον ἀέρα. Ἐν ᾧ π.χ. εἰς 10000 μέρη καθαροῦ ἀέρος τῆς ἐξοχῆς, τῶν ὀρέων, τῶν δασῶν ἢ καὶ τῆς θαλάσσης εὐρίσκονται κατὰ μέσον ὄρον τρία μέρη ἀνθρακικοῦ ὀξέως, εἰς τὸν ἐκπνεόμενον ἀέρα ὑπάρχουσι 4 μέχρι 5 τοῖς ἑκατὸν ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἢτοι πλέον τοῦ ἑκατονταπλάσιου. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἕκαστον λεπτόν κάμνομεν 16 - 18 ἐκπνοὰς ἐπιτεταί ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος ἀραιρεῖ ἀπὸ τοῦ ἀέρος κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα περὶ τὰ 400 κυβ. ἑκατοστόμετρα ὀξυγόνου καὶ μεταδίδει εἰς αὐτὸν ἴσον περίπου ποσὴν ἀνθρακικοῦ ὀξέως. Συνεπῶς ἐντὸς κεκλεισμένων χώρων τὸ ἐν τῷ ἀέρι ποσὴν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως δύναται ν' αὐξηθῆ σημαντικῶς (4 - 6 καὶ πλέον ἐπὶ τοῖς χιλίαις).

Ἡ μόλυνσις ὅμως τοῦ ἀέρος δὲν προέρχεται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἐν αὐτῷ ὀξυγόνου καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως, ἀλλὰ προέρχεται ἐπίσης ἐκ τοῦ ὅτι ὡς ἐκ τῆς ἐκ-

ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΦΩΤΙΑ

πνοῆς καὶ διαπνοῆς παράγονται ὑδρατμοὶ καὶ ἔχνη ἀεριοειδῶν ὀργανικῶν ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι δίδουσιν εἰς τὸν ἀέρα τῶν δωμάτων τὴν χαρακτηριστικὴν κακοσμίαν. Ἡ πρό ὀλίγων ἐτῶν (1888) δημοσιευθεῖσα εἰς τὰς ἐφημερίδας εἰδήσεις ὅτι οἱ δύο σοφοὶ Μπράουν Σκάρ καὶ Ἀρσονάλ διὰ πολλῶν πειραμάτων ἀπέδειξαν τὸ δηλητηριώδες τῶν ἀεριοειδῶν τούτων ἐκ τῆς ἐκπνοῆς προερχομένων ὑλῶν ἐνεποίησε μεγάλην ἐντύπωσιν. Ψύξαντες διὰ πάγου συνεπύκνωσαν τοὺς ἐκ τῆς ἐκπνοῆς προερχομένους ὑδρατμούς καὶ ἔκαμαν διὰ τοῦ ὑγροῦ τούτου ὑποδορίου ἐνέσεις εἰς κανίχλους. Ἐκ δεκακτῶ δὲ οἱ δεκαεπτὰ ἀπέθανον μετὰ 18—24 ὥρας. Μετ' ὀλίγων οἱ ἐν λόγῳ σοφοὶ ἐπίστευσαν ὅτι κατώρθωσαν νὰ ἀποδείξωσι δι' ἀπλοῦ παρασκευάσματος ὅτι καὶ σκύλοι ἀκόμη καὶ ἄλλα ζῶα δύνανται νὰ φρονεῦθωσιν, ἐὰν ἀναπνεύσωσιν ἀμέσως τὸν ἐκ τῶν πνευμόνων ἐξερχόμενον ἀέρα.

*

Τὰ ἐξαγόμενα ταῦτα ὅμως, τὰ μετὰ τῆς βεβαιότητος δημοσιευθέντα, ὑπέβλήθησαν κατόπιν εἰς νέαν δοκιμασίαν ὑπὸ πολλῶν ἄλλων σοφῶν ἐπιστημόνων, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήχθησαν ὅλως ἐναντία ἀποτελέσματα, καὶ ἦτις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ τὰς δηλητηριώδεις ιδιότητες τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος. Οὐδέποτε κατωρθώθη ἢ δι' ὕδατος ἐκ συμπυκνώσεως τῶν ἐκπνεομένων ὑδρατμῶν προερχομένου θανάτου οἰουδήποτε ζῶου. Συνεπῶς οὐδ' ὅλως ἐγόμεν πρὸς τὸ παρὸν τὸ δικαίωμα, ὅπως ἀποδίδωμεν εἰς τὰς ἀεριομόρφους ἐκπνεομένας ὀργανικὰς ὑλὰς δηλητηριώδεις ιδιότητας, μολονότι ἢ μολυσματικότης τοῦ ἐν ταῖς κατοικίαις μας ἀέρος αὐξάνει μετὰ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐν αὐτῷ ὀργανικῶν ὑλῶν, καθότι τὸ ποσὸν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως τοῦ ἐν τῷ μεμολυσμένῳ ἀέρι τῶν δωμάτων ἀπαντωμένου οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν. Ὁ Οὐρέλμαν παραδέχεται τὸν ἀέρα τῶν δωμάτων ὡς μεμολυσμένον, ὅταν ἔχῃ ἕλαφρὰ κακοσμίαν καὶ ὅταν αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι αἰ ἐντὸς ἐνὸς ἑκατομμυρίου μερῶν ἀέρος ὑπάρχουσαι ἔγρουσιν ἀνάγκη δώδεκα μερῶν ὀξυγόνου πρὸς ὀξειδωσίν των. Ἐκτὸς τούτων ὅμως ἐπιρεάζουσι βεβαίως τὴν κακὴν χημικὴν σύστασιν τοῦ ἐν τοῖς δωματίοις ἀέρος καὶ ἄλλα τινά, ὅποια π. γ. ἢ ὑψηλὴ θερμοκρασία, ἢ μεγάλη ὑγρασία τοῦ ἀέρος, ὁ καπνὸς κ.τ.λ. Ὑπὸ τοιοῦτους ὅρους ὅμως ἐπιρεάζεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ σώματος ἐκπεμπομένη θερμότης, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ ὑπερβῇ τὰ τακτικά τῆς ὄρια ἢ συνήθης αὐτοῦ θερμοκρασία.

Πολυεῖδεις παρατηρήσεις μᾶς διδάσκουσιν ὅτι τὸ βλαβερόν τοῦ ἐν τοῖς δωματίοις ἀέρος καὶ ἡ ποιότης τῶν ἐν αὐτῷ ὀργανικῶν οὐσιῶν αὐξάνουσι μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ποσοῦ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως ὡς ἐκ τούτου ὁ βαθμὸς τῆς μολυσματι-

κότητος τοῦ ἐν τοῖς δωματίοις ἀέρος μετρεῖται ἐν γένει διὰ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀνθρακικοῦ ὀξέως. Ἐπὶ τῇ βῆσει σειρᾶς παρατηρήσεων γενομένων ὑπὸ τοῦ Πέττεν - Κόφερ θεωρεῖται συνήθως ὁ ἐν τοῖς δωματίοις ἀήρ ὡς καθαρός, ὅταν εἰς χίλια μέρη περιέχῃ ἐν μέρει ἀνθρακικοῦ ὀξέως, ἦτοι τὸ τριπλάσιον ὡς ἐγγίστα τοῦ συνήθους καθαροῦ ἀέρος.

Ἄηρ περιέχων ποσὸν ἀνθρακικοῦ ὀξέως τρία μᾶχρι πέντε ἐπὶ τοῖς χιλίοις καὶ πλέον θεωρεῖται ὡς ἀκατάλληλος καὶ πρέπει νὰ λαμβάνεται πρόνοια περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ. Ἀπολύτως ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ἀνθρακικοῦ ὀξέως κατωρθοῦται διὰ τῆς γνωστῆς μεθόδου τοῦ Πέττεν - Κόφερ: διὰ πρόχειρον ὅμως προσδιορισμὸν ἱκανὸν διὰ πρακτικούς σκοπούς κατεσκευάσθησαν διάφοροι ἀπλὰί συσκευαὶ Ἀεροδοκιμασται, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται εἰς ἀπαντας εὐχερῆς ὁ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου προσδιορισμὸς τοῦ ἐν τῷ ἀέρι ἀνθρακικοῦ ὀξέως, τουτέστιν ὁ προσδιορισμὸς τῆς ποιότητός του.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα γενικὰ περὶ τῶν αἰτίων τῆς μολύνσεως τοῦ ἀέρος κατοικημένων μερῶν, μεταβαίνομεν εἰς ἐξέτασιν τῆς ἐρωτήσεως, ἂν ὁ διὰ τῆς ἐκπνοῆς καὶ διαπνοῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ ζῶων μεμολυσμένος τῶν δωμάτων ἀήρ δύνανται οὐσιωδῶς νὰ βελτιωθῇ διὰ τῶν ἐνοικιδίων φυτῶν.

*

Πρῶτος ὁ ἄγγλος χημικὸς Priestley ἔκαμε κατὰ τὸ 1770 τὰς πρώτας παρατηρήσεις περὶ τῆς μεταβολῆς, ἣν ὑφίσταται εἰς ὄγκος ἀέρος ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ καιομένων σωμάτων ἢ ἀναπνεόντων ζῶων ἢ φυτῶν. Ἐξ αὐτῶν δ' ἐξήχθη, ὅτι ὁ ἀήρ ἐπὶ τοσοῦτον ἀλλοιοῦται διὰ τῆς ἐν αὐτῷ καύσεως ἢ ἀναπνοῆς ζῶων, ὥστε καθίσταται ἐντελῶς ἀκατάλληλος πλέον διὰ περαιτέρω ἐν αὐτῷ καύσιν ἢ ἀναπνοήν. Πειράματα διὰ φυτῶν ἀπέδειξαν, ὅτι ταῦτα κατὰ τὴν ἡμέραν δὲν μολύνουσι τὸν ἀέρα, ἀλλ' ὅτι ἀπεναντίας τὰ φύλλα κέκνηται τὴν ιδιότητά ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ φωτός νὰ διορθῶνουν τὸν διὰ τῆς ἐκπνοῆς μεμολυσμένον ἢ δὴ ἀέρα. Ὅτε ὅμως ὁ Priestley ἐξήτασε φυτὰ τὰ ὁποῖα ἑσπεροῦντο ἀρκετοῦ φωτός ἐξήγαγεν ὅλως διαφορὰ ἐξαγόμενα. Καθότι ἐξαίφνης ἀνεκλύθη ὅτι ταῦτα συνέτεινον πρὸς χειροτέρευσιν τοῦ ἀέρος. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως ὁ ἄγγλος ἐπιστήμων νὰ δώσῃ καὶ τὸν λόγον τοῦ περιέργου τούτου φαινομένου, διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἦσαν ἄγνωστα τὸ ὀξυγόνον καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ὀλίγον ὅμως μετὰ ταῦτα ἐνησχολήθη εἰς τοιαῦτα πειράματα ὁ Ὀλλανδὸς φυσιοδίφης Ἰγνεγκούς, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1779 ἐξέδωκε σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον Πειράματα ἐπὶ φυτῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐβεβαίωσε παρατηρήσεις τοῦ Priestley δημοσιεύσας ὠρισμένως τὴν ἀνακάλυψιν, ὅτι ὅλα τὰ

πράσινα μέρη τῶν φυτῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός βελτιοῦσι τὸν ἀέρα, καὶ ὅτι πάλιν τὰ αὐτὰ φυτὰ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐπιφέρουσι τὸ ἐναντίον ἀποτέλεσμα ὡς παράγοντα ἕμμονον ἢ στερεὸν ἀέρα, ὡς ἀπεκαλεῖτο τότε τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Τὰς δύο ταύτας ὅλως διαφόρους ἀπ' ἀλλήλων παρατηρήσεις ὁ Priestley δὲν κατώρθωσε νὰ κάμῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὸ ἔτος 1774 κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Priestley καὶ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Σεῖλε ἐν Σουηδίᾳ ἀνεκαλύθη τὸ ὀξυγόνον, μόνον ὅμως ὑπὸ τοῦ Λαβουαζιὲ ἐν Παρισίοις ἐχαρακτήρισθη ὡς ἀπλοῦν σώμα καὶ ἐξηκριβώθη ἢ κατὰ τὴν καύσιν σημασία αὐτοῦ, ἐγένοντο δὲ καὶ τὰ πρῶτα πειράματα συστάσεως τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέως. Ὅλα ταῦτα συνέτειναν ὅπως ὁ Ἰγνεγκούς ἀναγνώρισῃ ὡς ὀξυγόνον τὸ ὑπὸ τῶν φυτῶν ἐκπεμπομένον ἀέριον. Ὅπως δὲ κατορθώθη τὴν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἄμεσον παρατήρησιν τοῦ ὑπὸ τῶν πρασίνων φύλλων ἢ μερῶν τῶν φυτῶν ἀποπεμπομένου ὀξυγόνου, ἔθεσε τοιαῦτα ἐντὸς κώδωνος πεπληρωμένου καθαροῦ καὶ προσφάτου ὕδατος καὶ ἀνέτρεψεν αὐτὸν ἐντὸς λεκάνης πεπληρωμένης ἐπίσης τοιοῦτου ὕδατος, τὴν ὅλην δὲ σκευασίαν ἐξέθηκεν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Φυσαλίδες ἀνυψούμεναι ἐν τῷ ὕδατι συνηθροίζοντο εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὑαλίνου δοχείου. Εἰς δευτέρου σύγγραμμα *Περὶ αὐξήσεως τῶν φυτῶν*, ἐξέφρασεν ὁ Ὀλλανδὸς σοφὸς τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ φυτὰ λαμβάνουσιν ἀποκλειστικῶς παρὰ τοῦ ἀέρος τὸν ἀπαιτούμενον ἀνθρακὰ ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνθρακικοῦ ὀξέως, κρατοῦντα αὐτὸν δι' ἑαυτὰ πρὸς σχηματισμὸν τῶν διαφόρων ἐν αὐτοῖς ὑλῶν, ἀποχωρίζουσι δὲ καὶ ἐκπέουσι τὸ ὀξυγόνον. Τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ πράσινα μέρη τῶν φυτῶν ὅταν προσβάλλωνται ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός.

Ὁ Γάλλος σοφὸς Σενεβιέ διαμένων ὡς ἱερεὺς ἐν Γενεύῃ καὶ ἐνασχολούμενος κατὰ προτίμησιν εἰς φυσιολογικὰς ἐρεῖνας, παρετήρησεν ἐπίσης, ὅτι πρόσφατα φύλλα τεθειμένα ἐντὸς πηγαιῦ ὕδατος ἢ ὕδατος τὸ ὁποῖον ἠδύνατο εὐκόλως νὰ περιεῖχεν ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἀνέπτυσσον ὀξυγόνον ἐπ' ὅσον τὸ ὕδωρ ἐξήκολούθει περιέχον ἀνθρακικὸν ὀξύ. Προσέτι παρετήρησεν ὅτι μόνον τὰ πράσινα φύλλα ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός ἀποσυνθέτουσι τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ ἐκπέμποντα ὀξυγόνον, ἐν ᾧ τὰ μὴ πράσινα μέρη, ὅπως τὸ ξύλον, αἱ ρίζαι, τὰ ἄνθη, τὰ κίτρινα καὶ κόκκινα φθινωπωρινὰ φύλλα δὲν ἔχουσι τὴν ιδιότητα ταύτην.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐνη-

σχολήθη ὁ γάλλος φυσιοδίφης Σωσσὺρ εἰς ἐρεῖνας περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὕδατος, τοῦ ἀέρος καὶ τῆς φυτικῆς γῆς ἐπὶ τῆς βλαστήσεως. Γὰρ σπουδαιότατα ἐξαγόμενα τῶν ἐρευνῶν τούτων ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1804 ὑπὸ τὸν τίτλον *Χημικαὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς βλαστήσεως*. Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει μέγαν θησαυρὸν πειραματικῶς ἀποδειχθειῶν ἀληθειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀνεγνώρισεν τοὺς σπουδαιότερους τῆς βλαστήσεως καὶ αὐξήσεως νόμους. Ἐβεβαίωσε ὅτι τὰ πράσινα φυτὰ δὲν τρέφονται ἀποκλειστικῶς παρὰ τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ λαμβάνουσι μέγιστον μέρος τῆς τροφῆς των (ἀνθρακικὸν ὀξύ) παρὰ τοῦ ἀέρος διὰ τοῦ φυλλώματος των καὶ ἀποσυνθέτοντα αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός, ἀποδίδουσιν εἰς τὸν ἀέρα τὸν αὐτὸν περίπου ὄγκον ὀξυγόνου κατὰ τὴν νύκτα δὲ ἀπορροφῶντα ὀξυγόνον ἐκπέμψουσιν ἀνθρακικὸν ὀξύ. Ὁ γάλλος φυσιοδίφης προσέτι πρῶτος ἀπέδειξεν ὅτι ὄχι μόνον τὸ ὕδωρ ἀλλὰ καὶ τὰ συστατικά τῆς τέφρας (ἄλατα μεταλλικὰ) εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς αὐξήσιν τῶν φυτῶν.

Μὲ ὅλην ὅμως τὴν νεωτεριστικὴν ἀξίαν αἱ παρατηρήσεις αὐταὶ δὲν ἐξετιμῆθησαν κατὰ τὰς ἀκολουθούσας δεκαετίδας. Πρὸς βλάβην τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἐφαρμογῆς ἐσχηματίσθη ἐσφαλμένη θεωρία ἢ ὀνομαζομένη θεωρία τῆς φυτικῆς γῆς (Humus theorie) κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ φυτὰ ἀπορροφῶσιν ὅλας τὰς θρεπτικὰς αὐτῶν οὐσίας ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ τῆς φυτικῆς γῆς. Ἡ θεωρία αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ ἔτους 1840 ὅποτε ὁ Λιβίγ ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν ὑπὸ τοῦ Σωσσὺρ καὶ ἄλλων γενομένων παρατηρήσεων, συνέτεινε πρὸς τελειοποίησιν τῆς περὶ θρέψεως τῶν φυτῶν θεωρίας καὶ ἐκ νέου μετὰ μεγίστης ἐνεργητικότητος ὑπέδειξεν, ὅτι ὅλα τὰ πράσινα φυτὰ τρέφονται ἀποκλειστικῶς δι' ἀνοργάνων οὐσιῶν, τῶν ὁποίων μέρος μὲν λαμβάνουσι παρὰ τοῦ ἀέρος μέρος δὲ παρὰ τοῦ ἐδάφους.

Κατὰ τὴν περὶ ὀρυκτῶν θεωρίαν τοῦ Λιβίγ δὲν χρησιμοποιοῦνται πρὸς θρέψιν τῶν φυτῶν τὰ ὀργανικὰ συστατικά τῆς φυτικῆς γῆς, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως προερχόμενα ἀνόργανα αὐτῆς συστατικά. Μολονότι δὲ ἡ θεωρία αὕτη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη κατεπολεμήθη ἰδίως ὑπὸ τῶν πρακτικῶν γεωπόνων, μολαταῦτα βεβημηδὸν ἀνεγνώρισθη τὸ ὄρθον τῶν θεμελιωδῶν αὐτῆς ἀρχῶν καὶ σήμερον ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῶν περὶ θρέψεως νόμων, πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν ὁποίων συνέτεινεν ἢ συνεργασία πολλῶν διασχημῶν φυσιολόγων.

[Ἐπεται τὸ τέλος]

K. M. SAMIOS

ΠΕ'. — Στόν γκρεμνό! Στόν γκρεμνό!

Νά σ'αξ τὰ πῶ λοιπὸν παιδιὰ μου μιὰ καὶ καλή. — Ἐτσι ἄρχισε ὁ γέρος. — Στόν τόπο μου οἱ δικοί μας σηκώθηκαν, καὶ σηκώθηκαν. . . Ἐκαμαν τὴ δουλειὰ τους μισή. . . Αὐτὲς οἱ μισὲς οἱ δουλειές εἶναι ποῦ μὰς ἀράνισαν.

Εἶμουνα δέκα μηνῶ νοικοκύρης, κ' ἡ Χριστίνα μου εἶχε στήν ἀγκαλιὰ τῆς τὸ πρῶτο τῆς ἄχ, καὶ τὸ ὑστερὸ τῆς! Μήτε χωράφι εἶχαμε μήτ' ἀμπέλι. Σεργαγιά μας εἶταν ἡ βαρκουλα μου καὶ τὰ δίχτυα μου. Πρὶν ἀκόμα νὰ λευτερωθῇ ἡ Χριστίνα πέρασαν κι ἀπὸ τὸ χωριό μας καὶ μαζεύανε ρεφενέδες. . . Ἐδινε ὁ καθένας ὅ,τι εἶχε. Ἐμεῖς δὲν εἶχαμε τίποτις ἄλλο νὰ δώσουμε, ἔδωσα λοιπὸν τὴ βάρκα μου, κ' εἴμεινα μὲ τὰ δίχτυα, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς ἦρθε ἡ ὦρα μας καὶ θὰ δοῦμε καὶ μεῖς ἄσπρη μέρα. Τὴ βλέπαμε τὴ βαρκουλα ποῦ ἔφρευε δεμένη πίσω ἀπὸ μιὰ γολέττα καὶ τῆς φωνάζαμε «Στὸ καλό». Ἐπίασαν τόπο οἱ γολέττες ἐκεῖνες, τὸ ξέρω. Μὰ τί κατάλαβες, ποῦ βρεθήκαμε ἔρημοι καὶ μοναχοὶ σὰν πλάκωσε τὸ κακὸ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. . . Πήραμε ὅλοι μας τὰ βουνά. Εἶτανε νύχτα, καὶ τρέχανε σὰ λυσσασμένοι κατόπι μας. Μὰ μεῖς ξέραμε τὰ κατατόπια, κι αὐτοὶ δὲν τὰ ἤξεραν. Κ' ἔτσι γλύτωσαν πολλοί, ἀν καὶ τὸ χωριό μας ρημάχτηκε. Μὰ ἐγὼ τέτοια τύχη δὲν εἶχα. Ὅτι περάσαμε ἀπὸ κἀτι σπαρτὰ σκύβοντας, καὶ πήραμε τὸ βουνό, ἄρχισε νὰ κλαίῃ τὸ μωρὸ στήν ἀγκαλιὰ τῆς Χριστίνας! Τί νὰ κάμουμε τώρα! — Βύζαξέ το, τῆς φωνάζω. Τοῦ κάκου, δὲν σώπαινε τὸ μωρὸ! — Φράζε τὸ στόμα του, σφιξ' το στήν ἀγκαλιὰ σου γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ χαθήκαμε! Πάλι τοῦ κάκου τὸ παιδί ὅλο τσίριζε.

— Αἶ, νὰ σοῦ πῶ, Χριστίνα, τῆς κάνω τότες, ἔδω ἄλλο τρόπο δὲν ἔχει. Ἡ αὐτὸ θὰ πάη, ἢ ὅλοι μας. Κάμε κουράγιο, καὶ πέτα το στόν γκρεμνό! Γλίγωρα, γιατί πλάκωσαν! Νά, γύρισε νὰ τοὺς δῆς ἐκεῖ κάτω. Σφιξε τὰ δόντια σου. Στόν γκρεμνό, κι ἀκολούθα με! Πέτα το, σοῦ λέω, πέτα το! Στόν γκρεμνό, στόν γκρεμνό, γλίγωρα, γλίγωρα, ἔρχονται, νὰ τοὺς!

Αὐτὴ, πῶς ὡς τώρα μισογόγγυζε καθὼς ἔτρεχε, ἄξαφνα βγάζει μιὰ φωνὴ ποῦ διαλάληζε τὸ βουνό. Δὲ βόσταζε πολὺ ἡ φωνή. Γύρισα νὰ δῶ, κι ἄλλο δὲν εἶδα παρὰ τὸν γκρεμνό. Δὲν ξέρω τί ἔκαμα τότες. Πρέπει νὰ πεσα κάτω ξερός. Πρέπει νὰ μείναι ἐκεῖ πολλὴ ὦρα στὰ σκοτεινά. Σὰν ἦρθα στὸ νοῦ μου, εἶτανε μιὰ τρομερὴ ἡσυχία σὲ κείνο

τὸ μέρος. Τὸ μεγάλο κακὸ εἶταν τώρα πρὸς τὸ χωριό. Ἀπὸ κεῖ ἔβγαιναν οἱ φλόγες, ἀπὸ κεῖ ἤρχονταν τὰ μουγκρητὰ τῶν θεριῶν. Κάθησα νὰ συλλογιστῶ ἂν εἶταν ἀλήθεια, ἂν ὄνειρεύουμουν, ἂν εἶμουν τρελλός. Φώναξα τὴ Χριστίνα, τὴν ξαναφώναξα. Ἄχ, ἀλήθεια εἶταν! Γκρεμνίστηκε ἡ Χριστίνα μὲ τὸ μωρὸ. Νά τος ὁ γκρεμνός! Νά το τὸ βάραθρο! Τί νὰ κάμω τώρα! Ἴσως ζῆ ἀκόμα, ἴσως δὲν ἔπαθε τίποτις, ἴσως λιγοθύμησε, ἄς κάμω πῶς κατεβαίνω, νὰ δῶ, νὰ τὴν εὔρω, νὰ ζήσω ἢ νὰ πεθάνω μαζί τῆς.

Καὶ κεῖ ποῦ ἔκανα νὰ κατέβω, —μπάμ! μιὰ τουφεκιά, καὶ σφυρίζει ἓνα βόλι στ' αὐτί μου. Αὐτὸ τὸ βόλι μ' ἔκαμ' ἔξω φρενῶ. Εἶμουνα στ' ἀλήθεια τρελλός. Εἶχα μαζί μου μιὰ πιστόλα κ' ἓνα μαχαίρι. Ἀδειάζω τὴν πιστόλα μὲ χίλιες κατάρες, καὶ τρέχω μὲ τὸ μαχαίρι καταπάνω στὸ κορμί ποῦ μισόβλεπα πρὸς τὸ μέρος ὅποθε ἦρθε ἡ τουφεκιά. Ὡσπου νὰ πάγω κοντά του, αὐτὸς ξαπλώθηκε. Ὡς τόσο οἱ τουφεκιές πρέπει ν'ἄφεραν κι ἄλλους κοντά μου, γιατί ἄκουγα ἀντρίκιες κουθέντες τριγύρω μου. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω. Εἶπα, ἄς κρυφτῶ ἀπάνω σὲ κανένα δέντρο. Σκάλωσα λοιπὸν σὲ μιὰ ἀγλαδιά, καὶ κρύφτηκα. Δὲν μπορούσα νὰ φύγω μοναχός μου, χωρὶς τὴ Χριστίνα. Πρέπει νὰ τὴν εὔρω, ἔλεγα, καὶ θὰ τὴν εὔρω. Κάπου θὰ κείτεται λιγοθυμημένη. Ἄς περιμένω νὰ γλυκοφέξῃ.

Τρομερὴ κι ἀτέλειωτη νύχτα! Κάθουμουν ἀνάμεσα στ' ἀγλαδόγλαδα, καὶ τοὺς ἔβλεπα καὶ περνούσανε δυὸ δυὸ καὶ τρεῖς τρεῖς. . . Ὅλες τίς κατάρες κι ὅλες τίς προσευκὲς τίς ἄκουσα κείνη τὴν νύχτα. Ὅσο γιὰ μένα, σωστός μεθυσιμένος. Θαρροῦσα πῶς εἶμουνε φάντασμα, δὲν τὸ πιστεύα πῶς εἶμουν ἐγὼ, πῶς ἔπαθα τίποτις.

Ἄμα γλυκοφέξε, πήδηξα κάτω. Ψυχὴ πιά τώρα τριγύρω. Μήτ' ἀπὸ τὸ χωριὸ δὲν ἤρχονταν κανένα βοητὸ καθὼς τὴ νύχτα. Ἀρχίζαν καὶ κελαιδούσαν τὰ πουλιὰ σὰ νὰ μὴν ἔτρεξε τίποτις. Πῆγα πρὸς τὸν γκρεμνό. Σὰν τὸ γιδὶ κατέβηκα. Κατεβαίνοντας βλέπω δυὸ ἀσπριδερά πράματα κάτω κάτω. Μοῦ ἦρθε μιὰ ζάλη, καὶ θῆπερτα δίχως ἄλλο, μόνο ποῦ πιάστηκα ἀπ' ἓνα ἀγριόγλαδο. Σιγὰ σιγὰ φτάνω στόν πάτο, μὲ χέρια ματωμένα, ρούχα ξεσκισμένα, καρδιά μαύρη καὶ σκοτεινὴ. Δὲν τὸ πιστεύα πῶς εἶταν ἡ Χριστίνα ἐκεῖνη, μὲ τὸ μικρὸ τῆς σφιγμένο ἀκόμα στήν ἀγκαλιὰ τῆς. Ἄ δὲν εἶταν ἀπὸ τὰ ρούχα τῆς, ἄ δὲν εἶταν ἀπὸ τὸ σφιγμένο μικρὸ, ποῦ νὰ τὸ φανταστῶ πῶς ὁ ματωκυλισμένος καὶ χωματιασμένος ἐκεῖνος βῶλος εἶταν — ἡ γυναῖκούλα μου!

Δὲν εἶχα καιρὸ γιὰ κλάψες καὶ μυρολόγια. Ἡ νύχτα ποῦ πέρασα μ' ἔκαμε πέτρα. Ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε, καὶ βρέθηκε ἓνας λάκκος κοντά μου. Τὸν μεγάλωσα ὅσο μπόρεσα μ' ὅ,τι κούτσουρα βρήκα. Καὶ σὰν τάθαψα τ' ἀκρίβιά μου, καὶ τὰ σκέπασα μὲ χῶμα καὶ μὲ πετράδια, καὶ κατρακύλησα πάνω πάνω μιὰ πέτρα, καὶ χάραξα ἓνα σταυρὸ μ' ἓνα κεραμίδι, πῆρα τὰ κλαμένα μάτια μου κ' ἔφρευα κατὰ τὰ βουνά. . . Παρκαλοῦσα ν' ἀνταμώσω ἓναν τους μπροστά μου, νὰ δώσω καὶ νὰ πάρω μιὰ μαχαίριά, καὶ νὰ γλυτώσω.»

Ἐδῶ τὸν πῆραν τὸ γέρο τὰ δάκρυα. Δὲν μπόρεσε νὰ πάη μπρός. Δὲν μπορούσαμε καὶ μεῖς πιά ν' ἀκούμε. Ἄλλος γύριζε κ' ἔβλεπε πρὸς τὴ θάλασσα, καὶ ἄλλος πρὸς τὰ βουνά ἀμίλητοι ὅλοι μας, σὰ νὰ κείτονταν χάμω κανένα λείψανο. Ὅσο γιὰ μένα, ὁ νοῦς μου εἶταν ἀνεμοστρόβιλος. . . Εἶδα καὶ κατάλαβα πῶς αὐτὰ εἶταν τ' ἀληθινὰ πάθια, κι ὄχι τὰ δικά μου τὰ παιδικήσια. Καὶ νὰ κἀνὴ τὸ γελαζόμενο καὶ τὸν ἀνήξερο τόσα χρόνια ὁ γέρος, καὶ νὰ μὴ μοῦ λῆ τίποτε, σὰ νὰ γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε στήν καλοτυχία! Ψέματα μοῦ φαίνονταν πῶς ἔκαμε κι αὐτὸς παλληκαριές στὸν καιρὸ του. Κι αὐτὲς δὲν εἶταν τίποτις. Τὶς παλληκαριές του τίς ἔκαμε κατόπι, σὰ πήδηξε μέσα σ' ἓνα καράβι κ' ἔσπερνε μὲ τοὺς συντρόφους του φόβο καὶ τρόμο. Τί νὰ σοῦ τὰ λέγω αὐτὰ; Ἄνοιξε μιὰ ἱστορία, καὶ θὰ τὰ δῆς. Ἄς σοῦ πῶ μόνο πῶς ἦρθε στόν τόπο μας καρaboσασμισμένος ὁ γέρο Βασίλης. Κι ἀπὸ τότες δὲν ξαναγύρισε στὸ νησί του παρὰ μιὰ φορὰ, ποῦ πῆγε καὶ ξέχωσε τὰ κόκκαλα τῆς γυναικουλάς του καὶ τοῦ παιδιοῦ του, καὶ τῆβαλε μέσα στὸ Κοιμητήριο, καὶ τοὺς ἔκαμε μνημόσυνο, καὶ γύρισε πάλι πίσω, γιατί ἓνα δικό του δὲν μπόρεσε νὰ ξαναβρῇ.

ΙΣΤ'. Πιάστηκε!

Καὶ κεῖ ποῦ καθούμαστε ὅλοι μας ζεματισμένοι ἀπο τὴ χολόσκαση,

— Αἶ, φωνάζει ὁ Ἀγγελάκος. Τρέχα, γέρο Βασίλη, καὶ πιάστηκε!

Ὅλοι μας γυρίσαμε κ' εἶδαμε πρὸς τὴν ἀποτονια. Τὴν εἶχαμε βίχμενὴ στὴ μέση τῆς ἀκρογιαλιᾶς, μερικὰ βήματα μακριὰ μας. Τὸ ξυλαράκι ποῦ εἶχαμε στηλωμένο γιὰ σημάδι εἶταν πεσμένο, τὸ σκοινὶ τεντωμένο, καὶ στήν ἄλλη ἄκρη, ὡς εἰκοσι ὀργυιές μέσα στὸ νερὸ, ἔβγαινε κάθε λίγο μιὰ μεγάλη οὐρά καὶ χτυποῦσε τὰ κύματα.

Ὅλοι μας ξεχάσαμε τίς πίκρες τῶν σεφερῶν. Ὅλοι μας σηκώθηκαμε στὸ ποδάρι, ποῦ ἔλεγεσ καὶ θὰ μποῦμε σὲ κανένα χορὸ. Πρῶτος ὁ γέρος ἔτρεξε στὸ σημάδι, καὶ πῆρε τὸ σπάγγο στὰ χέρια του. Ἀρχισε ἀμέσως, μιὰ νὰ τραβᾷ καὶ μιὰ νὰ φέρῃ καλοῦμα, σὰν τεχνίτης θαλασσινός. Οἱ

ἄλλοι κοίταζαν καὶ μουρμουρίζανε γινῶμες καὶ συμβουλές, πότε νὰ τραβᾷ ἀπὸ δῶ, πότε ἀπὸ κεῖ, νὰ μὴ φευγατίσῃ τὸ ψάρι. Ἐμεῖς οἱ μικροὶ πηδούσαμε καὶ χτυπούσαμε τὰ πλάμια μας ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴ χαρὰ. Σιγὰ σιγὰ ἄρχισε νὰ φαίνεται τὸ ψάρι μὲς τὸ γιालό. Ἀστραφτε τὴν ἄλλη πλευρά, καθὼς τραβοῦσε ὁ γέρος. Δὲν ἄργησε νὰ βγῆ ἔξω τὸ ψάρι. Ἦξερε καλὰ ὁ γέρος τὴν τέχνη, καὶ μισόβγαλε τὴν ψυχὴ του μὲ τὴν κλοῦσα. Κ' ἔτσι, σὰν ἦρθε στὰ ῥηγά, δὲν εἶχε πιά δύναμη τὸ ψάρι νὰ ζετιναχθῇ καὶ νὰ ξεκόψῃ. Βγῆκε ἔξω χωρὶς καμιὰ δυσκολία. Εἶτανε μιὰ χαρὰ νὰ τὸ βλέπῃς νὰ σπαρταρᾷ στὰ χαλίγια. Πρέπει νὰ ζυγίζε ὡς τρεῖς ὀκάδες ἡ συναγριδα ἐκεῖνη.

Ἐπρεπε νὰ χάσῃ τὴ ζωὴ του αὐτὸ τὸ ψάρι, νὰ μὰς τὴ δώσῃ ἐμάς. Ἀνεβαίναμε σὰ νὰ γυρίζαμε ἀπὸ κανένα γιουρούσι. Ἦρθαν ὅλοι στὸ καλύβι μας. Ἀνάψαμε τὸ φουῖρο, ἔφερε ἡ Ἀνουῦλα ντομάτες καὶ κρομμύδια καὶ μαϊντανό, πῆρε ἡ Ἀγγελάκαινα τὴν πάνα στὸ χέρι καὶ πάνισε τὸ φουῖρο, ἔγεινε τὸ πλακί, ἔφεραν οἱ ἄλλοι καὶ τὰ δικά τους φαγητὰ ἀπὸ τὰ καλύβια τους, καὶ σὲ δυὸ ὥρες ὅλο τὸ Μεσοβούνι εἶτανε στρωμένο γύρω στὴ συναγριδα, κάτω ἀπὸ τὴ μεγάλη τὴ καρυδιά, κοντά στὴ βρύση, ἐκεῖ ποῦ καὶ τώρα πηγαίνω κάποτες καὶ καθίζω καὶ βρωτῶ τίς πέτρες καὶ τὰ δέντρα ἂν τὸ θυμοῦνται τὸ πανηγύρι ἐκεῖνο!

Δὲν φέραμε τὰ παιγνίδια, δὲ χαλάσαμε τὸν κόσμο μὲ τίς ἄγριες φωνές, τὸ κρασί δὲν εἶχε πιά πολλὴ πέραση μέσα στὸ σπιτικό μας. Ἄλλος ἀπὸ ἀγάπη, κι ἄλλος ἀπὸ φόβο νὰ μὴν κακοκαρδίσῃ τὴ μακαρίτισσα, δὲν τὸ παράτινε. Μὰ τὸ κέφι δὲν ἔλειπε, καὶ γλίγωρα ἄρχισε τὸ τραγούδι. Ὅλοι τοὺς ἔβγαλαν ἔξω τὰ τραγούδια ποῦ ἤξεραν. Ὡς καὶ μένα μ' ἔβαλαν νὰ τοὺς τραγουδήσω. Ἦξερα ἓνα καλὸ τραγούδι, μὰ μ' ἐπίασε ἡ ντροπὴ, κόμπωσε ὁ λαϊμός μου, καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τὸ πῶ. Ὅσο μὲ παρακαλοῦσαν, τόσο βαθύτερα κατέβαινε μέσα μου τὸ τραγούδι! Μὲ πῆρε κοντὰ τῆς ἡ μάνα μου, μοῦ εἶπε χίλια γλυκὰ λόγια κρυφά, — τοῦ κάκου! δὲν ἔβγαινε τὸ τραγούδι! Ἦθελα, μὰ δὲν μπορούσα.

Τῶξερα πῶς τὴ λυποῦσα τὴ μακαρίτισσα, ποῦ ἤθελε νὰ φαίνουμαι πιά καὶ γῶ κατιτίς, μὰ τὸ τραγούδι δὲν ἔβγαινε! Κ' ἔτσι πῆρε τὴ δουλειὰ ἀπάνω τῆς ἡ Ἀνουῦλα, ποῦ γύρευε ἀφορμὴ νὰ δείξῃ τὴ λυγερὴ τῆς φωνή. Παίρνει κοντὰ τῆς μερικὰ ἄλλα κορίτσια, τὴ λισκαμμένη Βαρβάρα μὲ τὴν κατὰμαυρη τὴν πλεξούδα, τὴ Φροσύνη μὲ τὸ μαργιόλικο τὸ χαμόγελο, καὶ δυὸ τρεῖς ἄλλες, κι ἀρχινοῦν τὸ τραγούδι. Πῆγε νὰ βασίλευσῃ ἡ Πούλια, καὶ τ' ἀντρόγυνα χόρευαν ἀκόμα στῶν κοριτσιῶν τοὺς σκοπούς. Ὡς κι ὁ καημένος ὁ γέρο Βασίλης, σὰ νὰ μὴν εἶταν ἐκεῖνος ποῦ

¹Ἰδε σελ. 333.

μᾶς δηγοῦνταν τὰ πάθια του στήν ἀκρογιαλιά, ἔβγαλε τὸ μαντίλι καὶ χόρεψε, μ' ἓνα λουλουδί στο ἄσπρο του κατσαρό. Ὡς κ' ἦ μάνα μου, ποῦ μήτε νὰ χαμογεᾷ δὲν πολυσυνεθίζε, σηκώθηκε κι αὐτὴ στο χορὸ τῆ βραδιά ἐκείνη.

Ἐμένα γλυκοπετοῦσε ἡ καρδιά μου ἀπὸ τὴν πολλὴ τῆ χαρὰ ποῦ τοὺς ἔβλεπα ὅλους νὰ χαίρουνται ἔτσι. Μὰ εἶχε καὶ τὸν κρύφιο πόνο τῆς ἡ χαρὰ μου. Αὐτός ὁ πόνος, ἂν καὶ παιδακῆσιος, εἶταν ἀληθινός. Εἶταν ὁ πόνος τῆς Λενιώσ μου, τῆς ὄρανιας μου, τῆς ἱστορίας τοῦ γέρου. Ἡ καλοτυχία ὡς τόσο ποῦ ἔβλεπα γύρω μου τῆ βραδιά ἐκείνη τὸν γλύκαινε καὶ τὸν πόνο, καὶ μ' ἔκανε νὰ τὸν ἀγαπῶ τὸν κόσμο μὲ τὰ δεινὰ του, ν' ἀρμενίζω σ' ἓνα πέλαιγο ποῦ σὲ δέρνουν τὰ κύματα, μὰ σὲ χαδεύει ἀχάποτες ὁ ἄφρός τους.

Ποία καλὴ τύχη μᾶς ἔφερε κείνο τὸ γέντι ποῦ δὲν ξαναεἶδα παρόμοιο! Ἐνα χρόνος ἀργότερα πῆγαινα κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν καρδιά νὰ κλάψω ποῦ δὲν εἶχα κάμει τὸ χατίρι τῆς μακαρίτισσας τῆ βραδιά ἐκείνη.

[Ἐπεται συνέχεια]

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΗ

Ο ΚΑΦΕΣ ΑΝΤΙΣΗΠΤΙΚΟΣ

Ὅτι ὁ καφὲς ἔχει ἀντισηπτικὰς ἰδιότητες εἶχον πολλοὶ ἰσχυρισθῆ μέχρι τοῦδε, πρῶτος ὅμως ὁ γερμανὸς ἐπιστήμων Λύεριτς ἐξετέλεσε πρὸ τινος εἰδικῆ καὶ ἐμπειριστικῶς πειράματα ἐν τῷ υγιεινολογικῷ Ἰνστιτούτῳ τοῦ Βερολίνου, δι' ὧν ἀποδεικνύονται ἀναμυρσητικῶς αἱ ἰδιότητες αὗται. Πάντα τὰ ἐπὶ τούτῳ ἐξετασθέντα εἶδη τῶν μικροβίων ἐμποδίζοντο εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀναπαραγωγὴν αὐτῶν τῆ προσθήκῃ ἀραιῶ ἀρεψήματος καφὲ εἰς τὴν θρεπτικὴν γαλακτίναν, εἰς καθαρὸν δὲ ἀρεψήμα κατεστρέφοντο ταχέως καὶ τελείως. Τὸ ζήτημα εἰς ποῖον τῶν συστατικῶν τοῦ καφὲ πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν αἱ ἀντισηπτικαὶ ἰδιότητες δὲν ἐλύθη ἔτι ὀριστικῶς. Ἡ καφεΐνη (ἢ κωφεΐνη) λαμβάνει δευτερευόν μόνον μέρος εἰς τοῦτο, πιθανῶς δὲ ἔχει μεγαλύτεραν αὐτῆς ἐπιρροὴν τὸ βυρσοδεψικὸν ὄξύ, πιθανώτερον δὲ καὶ κατὰ κύριον λόγον φαίνονται ἐπιδρῶντα τὰ κατὰ τὸ καθούρδισμα τοῦ καφὲ παραγόμενα ἐμπορευματικὰ ἔλαια. Ἄξιον σημειώσεως εἶνε πρὸς τούτους ὅτι καφὲ ἀρεψήμα ἀρεθὲν ἐν ἀνοικτῷ κυπέλλῳ εὐρέθη μετὰ εἴς ἡμέρας ὅλως ἐλεύθερος μικρομυκητῶν.

Ὡς πρὸς τὴν παρασκευὴν τοῦ καφὲ συμβαίνουσιν ἔτι πολλαχθῶ σπουδαῖα λάθη. Δὲν πρέπει νὰ κρῖνωμεν τὸν καφὲν ἐκ τοῦ χρώματος τῶν σπυριῶν ἐπειδὴ ταῦτα πολλακίς εἶνε χρωματισμένα, ἀλλὰ ἐν τῆς γεύσεως. Κατὰ τὸ καθούρδισμα πρέπει νὰ προσέχωμεν ὥστε ὁ καφὲς νὰ γίνῃ μόνον καστανόχρους, κατ' οὐδένα δὲ λόγον μαῦρος, διότι ἐν τῆ δευτέρῃ περιπτώσει γίνονται καὶ κείονται τὰ εὐγενέστατα συστατικὰ αὐτοῦ, τὰ λίαν πτητικὰ αἰθέρια ἔλαια, ἐξ οὗ καὶ λαμβάνει ὁ καφὲς δυσάρεστον πικρὰν γεῦσιν.

Τὸν προσφάτως καθούρδισθέντα καφὲν δὲν πρέπει

νὰ θέτωμεν ἀμέσως εἰς στενὸν κλειστὸν δοχεῖον, ἀλλὰ ἵνα κρυώσῃ ταχέως πρέπει νὰ ἀπλώνωμεν αὐτὸν ἐπὶ κοσκίνου, ἢ, ἐλλείψει τούτου, ἐπὶ ἄλλου ἀβαθοῦς δοχεῖου (τεψίου ἢ λαμαρίνας), ὅπως μὴ ὁ θερμὸς καφὲς ἐξακόλουθῇ αὐτοψυόμενος καὶ κείόμενος.

Ἀφοῦ ὁ καφὲς κρυώσῃ τελείως πρέπει νὰ τὸν φυλάσσωμεν εἰς καλῶς κλειόμενα δοχεῖα ἐκ λευκοσιδήρου καὶ εἰς μέρος ξηρὸν ἀλλ' ὄχι πολὺ θερμὸν.

Τὸ ποσὸν τῶν σπυριῶν, ἅτινα χρειαζόμεθα πρέπει ν' ἀλθώμεν ἐκάστοτε πρὸ τῆς χρήσεως, δὲν πρέπει δὲ νὰ μετρώμεν αὐτὰ διὰ μέτρου ἀλλὰ νὰ τὰ ζυγίζωμεν, διότι τὰ σπυρία τοῦ κατωτέρως ποιότητος τοῦ ἀδυνάτου καφὲ ψυόμενα γίνονται μεγαλύτερα τῶν καλῶν καὶ δυνατῶν εἰδῶν· οὕτω δὲ μεταχειριζόμενοι μέτρον λαμβάνομεν ἐκ τοῦ καλοῦ καφὲ μεγαλύτερον βᾶρος ἢ ἐκ τοῦ ἀδυνάτου, ἐνῶ ἔπρεπεν ἴσα ἴσα νὰ γίνεσθαι τὸ ἀντίθετον ἵνα ἔχωμεν ἀνάλογα ποσά. Ἐν Αὐστρίᾳ ὅπου ὡς γνωστὸν παρασκευάζεται καλὸς καφὲς λαμβάνουσι 2 Π2 δράμα σπυριῶν περίπου δι' ἓν μέγα κύπελλον καφὲ. Ὁ καφὲς πρέπει νὰ ἀλθῆθῃ ὅσον τὸ δυνατόν λεπτότερος, διότι ὅσον λεπτότερος εἶνε τόσο ἐντελέστερον παραλαμβάνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ὕδατος τὰ πολύτιμα αὐτοῦ συστατικὰ.

Ὡς πρὸς τὴν παρασκευὴν τοῦ ποτοῦ εἶνε προτιμότερα ἢ ἐν τῆ Ἀνατολῇ μέθοδος, καθ' ἣν παρασκευάζεται ἀρεψήμα, δηλαδὴ λαμβάνει μίαν «μικρὰν βράσιν». Ἡ «βράσις» αὕτη δὲν πρέπει νὰ παραταθῇ διότι τότε φεύγει μετὰ τῶν ὑδατικῶν καὶ μέγα μέρος τῶν εὐδσμῶν ἀλλὰ πτητικῶν συστατικῶν.

Ἐκ τῶν ἐν ἀρχῇ μνημονευθέντων βλέπομεν ὅτι ὁ καφὲς εἶνε ὄχι μόνον ἠθονικώτατον ποτόν, ἀλλὰ καὶ χρησιμώτατον εἰς τὴν υγείαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἕνεκα τῶν ἀντισηπτικῶν αὐτοῦ ἰδιοτήτων, αἱ ἰδιότητες δὲ αὗται συνετέλεσαν, ἀσυνειδήτως βεβαίως, εἰς τὴν τὸσφ γενικὴν διάδοσιν αὐτοῦ ἐπὶ ὅλης τῆς γῆς. (P*)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Υφάσματα ἐκ ξύλου

Ἐν Φρεϊβούργῳ ἐγένετο τελευταῖον σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψις, ἣτις πανταχοῦ θὰ προκαλέσῃ δίκαιον θαυμασμὸν καὶ θὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν. Ἡ μέθοδος, προσερχμένη ἐκ τοῦ γημεῖου τοῦ ἐκεῖ καθηγητοῦ Mitscherlich, ἔχει σκοπὸν τὴν ἐκ ξύλου κατασκευὴν ἐνδυμάτων. Κατ' ὁμοίωσιν ἤδη ὁ ἐρευνητῆς οὗτος νὰ κατεργασθῇ τὸ ξύλον διὰ χημικῆς ὁδοῦ εἰς τοιοῦτον βαμβῆν, ὥστε τοῦτο ἔλαβεν ἐντελῶς τὸν χαρακτήρα ἀκατεργάστου βᾶμβακος, καὶ δύναται ὡς οὗτος νὰ ὑποβληθῇ εἰς περαιτέρω κατεργασίαν καὶ ὕφανσιν. Λεπτομερείας ἐπὶ τῆς μεθόδου ταύτης δὲν δύναμεθα δυστυχῶς ν' ἀναφέρωμεν, τὸ γε νῦν ἔχον, προσθέτομεν μόνον ὅτι αἱ ἐκ ξύλου αὗται ἵνες εἶνε λίαν λεπταὶ καὶ μαλακαὶ συγχρόνως δὲ καὶ στερεαί.

Λευκὸς αἰθιοῦς

Φαινόμενον περιεργότατον εὐρίσκεται νῦν ἐν Βερολίνῳ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶνε λευκὸς αἰθιοῦς, τοῦ ὁποῖου τὸ δὲρμα ἔχει τὴν αὐτὴν λευκότητα, ὡς τὸ

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀρχαιολογικά

τῶν Εὐρωπαϊῶν. Δὲν κατὰχεται δὲ ἐκ μίξεως εὐρωπαϊῶν καὶ μαῦρων ἀλλ' ἔχει ἐντελῶς καθαρὸν τὸν τύπον τοῦ ἀφρικανοῦ αἰθίοπος, μεθ' ὅλων, καὶ τῶν μικροτάτων χαρακτηριστικῶν τῆς μαῦρης φυλῆς.

Ἐκ τοῦ Λυομένου Προμηθέως, τοῦ συναποτελουμένου μετὰ τοῦ Πυροφόρου καὶ τοῦ Δεσμώτου τὴν ὑψηλοτέραν τῶν Αἰγυπτίων Τριλογίῶν, μόνον ὀλιγόστιγα τινὰ τεμάχια περιεσώθησαν, ὧν τὸ σπουδαιότερον, ἐνῶ ὁ φιλόσοφος Τίταν ἐκτίθησι τὸ πολυετὲς μαρτύριόν του, περιήλθεν ἡμῖν ἐν καλλιπεστάτῃ λατινικῇ Μεταφράσει τοῦ Κικέρωνος (Tusculana 2, 10, 23—25). Τοῦ ἀποσπάματος τούτου τὴν ἐξελλήσιν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπεχείρησεν ὁ ἐν Κερκύρα λόγιος ἀνὴρ κ. Κάρλος Μάνεσις, ἤδη δὲ ἐνδίδων εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν φίλων του ἐπέστρεψεν ἡμῖν τὴν δημοσίευσιν. Πεποιθήμεν ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη θέλει ἐκτιμηθῆ προσεκτικῶς παρὰ τῶν ἑλληνομαθῶν, οὓς δὲν θέλει διαφύγει ἡ ἐπιμέλεια μεθ' ἧς ὁ μεταφραστὴς ἐτήρησε τὴν ταλμηρὰν καὶ μεγαλορρημονα φρασεολογίαν καὶ τὴν ρυθμικὴν ἀκρίβειαν τοῦ αἰγυπτίου ἱαμβικοῦ τριμέτρου.

Εἰς προσεγγῆ φύλλα τῆς «Ἐστίας» θέλομεν δημοσιεύσει ἐμμέτρος νεοελληνικὰς μεταφράσεις ἐξ ἑλλήνων καὶ γερμανῶν ποιητῶν φιλοπονηθείσας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γηραιοῦ λογιου, ὅστις διατελέσας φίλος καὶ θαυμαστὴς τοῦ Σολωμοῦ συγκαταλέγεται μετὰ τῶν καλλιεργητῶν τῆς δημοτικῆς γλώσσης. Σ. τ. Δ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΤΟΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ ΛΥΟΜΕΝΟΥ» ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

Παλαιγενεῖς Τιτᾶνες, Οὐρανοῦ γένος, ὁμαίμονες, δέρχθητέ με σκληραῖς πέτραις δεσμοῖσι προσπορπατόν, ὡς βαρυστόνοις κύμασι θαλάσσης νύκτα ναυδάτης τρέσας ἔδθησε ναῦν· τοιῶδε μ' ὀχμάζει τρόπω Κρονίδης, νόος δὲ Ζηνὸς Ἡραίστου χέρας ὤρορε λάβρους· ὁ δ' οὖν λυγρῷ σοφίσματι τούτους ἐνειράς σφήνας ἤραξεν μέλι· τέχνης ὕφ' ἧς ἐνοικος εἶμι. Ἐρινύων ἄκρα, πελασθεῖς τῶδ' ἀπανθρώπων πάγω. Ἦδη δ' ἂν ἤμαρ τρίτον, ἀπεύχετον φάος, προσπτάς μ' ἄτερπής, ἀγκύλαις χηλαῖς βαλῶν, ὦμαῖς σπαράσσει γένυσιν αἰωνὸς Διός· πίνος ἔπειτ' ἄρ' ἠπατος πλησθεῖς ἄδην μακρὸν ἰάχει, πρὸς αἰθέρος δ' ἄρθεῖς πτυχὰς πτηνῆς δι' οὐραῖς αἶμα προσσάινει τόδε· ὅταν δὲ βρωθὲν ἤπαρ οἰδάνῃ νέον αὔθις ποτάται μάργος οἰκτίστη βορᾶ. ὦδ' οὖν τρέφω τόνδε ταμίαν λῶθης πικρᾶς, ὅς ἀφθίτω με ζῶντ' ἄχει λυμαίνεται, στερραῖς πέδαις γάρ, ὡς ὄραθ', ἄλους Διός, στέρνοις ἀλαλεῖν δεινὸν ὄρνιν οὐ σθένω. Οὕτως ἐμαυτοῦ νῦν ἀπωρραπισμένος θυμοσφόρον νόστημ' αἰεὶ φέρω τάλας, θανάτου πῶθι τῆσδ' ἐκλυσιν ζητῶν δύης, πάμπαν τελευτῆς δὲ σχέθεν βουλῇ Διός. Τοῖον παλαῖον πάθος ἐπικλῶσθὲν χρόνοις μελαμπαγᾶς στυνγοῖς τὸδ' ἔξευξεν δέμας, ἐξ οὗ τετηκοθ' Ἥλιος φοῖβη φλογί σταλάγματ' αἰὲν Καυκάσου τέγγει πέτρας.

Τὸ Μουσεῖον τοῦ Λονδίνου ἀπέκτησε κατ' αὐτὰς πλινθίνους τινὰς πλάκας εὐρεθείσας ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀποτελούσας οἰοῦναι τὸ μυστικὸν ἄρχειον τῶν Φαραῶ διακόσια ἔτη πρὸ τοῦ Μωυσέως. Περιεργότατη εἶνε ἰδίως ἡ πλάξ, ἐφ' ἧς ἀνεγράφθησαν αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τοῦ γάμου ἐνὸς τῶν Φαραῶ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλώνας. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν δύο μοναρχῶν ἐπιγείει μέγα φῶς ἐπὶ τῶν αὐλικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς παναρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς.

Ὁ ἐπιφανὴς Γάλλος ἀρχαιολόγος Κολλινῶν ἐξέδοτο πρὸ μικροῦ τὸν πρῶτον τόμον τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς, πολυτελέστατα τυπωμένον ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τοῦ Διδότου καὶ κατοχυρωμένον διὰ παντοῦ ἐικόνων.

Φιλολογικά

Ἐξεδόθησαν τῆς μὲν Revue des etudes grecques τὸ α' τεῦχος τοῦ πέμπτου τόμου (Ἰανουαρίῳ - Μαρτίῳ 1892) τοῦ δὲ Bulletin de Correspondance Hellénique τὰ τεύχη α' - γ' τοῦ δεκάτου ἔκτου ἔτους (Ἰανουαρίῳ - Μαρτίῳ 1892). Εἰς ἀμφοτέρω τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἔχουσιν, ὡς συνήθως, περιληφθῆ λίαν ἀξιοσπούδαστον διατριβὰν. Καὶ ἐν μὲν τῇ Revue ἀναγινώσκουμεν κατὰ πρῶτον πραγματεῖαν τοῦ H. Weil περὶ τοῦ περισωθέντος τελευταίου μέρους τοῦ κατὰ Φιλίππιδου λόγου τοῦ Ὑπερείδου, ὅπερ πρῶτος ἐδημοσίευσεν ὁ Kenyon ἐν τοῖς Classical Texts from Papyri of the British Museum. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ λίαν εὐσπροςθέκτου τούτου εὐρήματος, εἶναι ἡ γενομένη κατηγορία κατὰ τοῦ Φιλίππιδου ἢ εἰδικῶς λεγομένη γραφὴ παρανόμων, ἀπῆγγέθη δὲ ὁ λόγος ὑπὸ τοῦ ῥήτορος μετὰ τῶν ἐτῶν 378 καὶ 371. Ἀνατυπῶνται δὲ ὁ W. καὶ τὸ κείμενον τοῦ Kenyon μετὰ τῶν σχετικῶν κριτικῶν σημειώσεων. Ὁ G. Weber δημοσιεύει, δευτέρως, περιήγησιν εἰς τὴν κοιλίαν Καυάστρου καὶ λίαν ἐπιτυχῶς περὶ αἰτῶν νὰ λύσῃ διάφορα τοπογραφικὰ ζητήματα σχετικὰ πρὸς τὴν παρακλιῶστρον πόλιν Ὑπαικα καὶ ἄλλας τῆς ῥηθείσης κοιλίδος τοποθεσίας. Δέχεται δὲ δύο Διὸς ἱερά, ἐν μὲν παρῶν μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ Θεουκυδίδου, ἕτερον δὲ μεσόγειον, ὅπου τὸ σημερινὸν Βίολο, ὅπερ κατὰ διαδοχὴν ἔσχε τὰς ἐξῆς ὀνομασίας: Διὸς ἱερόν, Χριστόπολις, Πύργιον, Βίργι ἢ μᾶλλον Μπίργι. Παραλείποντες τὰς Σημειώσεις περὶ τῶν μουσικῶν προβλημάτων τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦ d'Eichthal καὶ Th. Reinach, τὰς Μελέτας περὶ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰατρῶν τοῦ κ. Κωστανταῖρη καὶ ἄλλων, σημειώμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν ἐξῆς ἀκόμη πραγματειῶν. Ὁ E. Babelon ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τινος βασιλικῆς νομίματος τῆς Πάφου, πρὸς ἃ σχετίζει δύο κυριακὰς ἐπιγραφὰς, ἀποκαθιστᾷ τὸ ὄνομα ἀγνωστοῦ τῆος βασιλέως τῆς Πάφου ὀνομαζομένου Τιμαρίου ἢ Τιμαρίου, ὅστις πιθανώτατα εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν παρὰ Πολυδεῦκει Τιμαρχον, τὸν πατέρα τοῦ Νικοκλέους «ὃ τὰς περικινεῖς ὁ Ἀθηναῖος σοφιστὴς ἐγοραφεν (Πολυδ. 2, 95 σ 78 Bekker)».

Ὁ δὲ G. Schlumberger δημοσιεύει ἐκ τῆς αὐτοῦ συλλογῆς περίεργα βυζαντινὰ περίεργα ἢ φυλακτὰ «πρὸς ἀποδοῖσιν παντὸς κακοῦ ἀπὸ τοῦ φοροῦντος», ὧν παραθέτει καὶ ἀπεικάσματα καὶ μεταγράφαι τὰς διαφόρους αὐτῶν ἐπιγραφὰς. Δημοσιεύεται δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μαγικὸν δακτυλίδιον καὶ λόγος γίνεσθαι περὶ ὁμοίων δακτυλιδίων. Ἐν σελ. 91 ἀναγινώσκουσαν πάντως: Ἅγιος ἄγιος κ' ὄρισος Σαβαῶθ πλήρης ὁ οὐρανός. Τέλος, ὁ κ. Legrand δημοσιεύων τὴν γνωστὴν

τοῦ Βησσαρίωνος ἐπιστολὴν πρὸς τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων τοῦ Θωμᾶ Παλαιολόγου, καθορίζει ὅτι τὸ ἐκεῖ ἀναφερόμενον Τζιγκολὸν ἢ μᾶλλον Τζιγκολον αὐτὸ ἢ Σικελία εἶναι οὐτὸ ἄλλο τι, ἀλλὰ τὸ Cingoli. Ἄντι δὲ Κώλου ἢ Κόσμου ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ, γραπτέον Ὅσμου καὶ εἶναι τὸ Osimo. Ἦτο δὲ κατὰ τὸς τότε χρόνους ἐπίσκοπος Τζιγκόλου καὶ Ὅσμου ὁ Γάσπαρ Zacchi, ἀνὴρ γνωστότατος ἐν τῇ γραμματικῇ ἱστορίᾳ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Τὸ δὲ Bulletin εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐπιγραφικόν. Περιέχει δὲ ἐπιγραφὰς τῶν Οἰνοάνδων τῆς Λυκίας, τῆς Ἀλεξανδρείας, βυζαντικῆς τῆς Δράμας, τῆς Χαλκίδος, τῆς Ἀστυπάλαιας καὶ τῆς Ἀνάργης, τῆς Δήλου, τῆς Κῆ, τῆς Ἠπείρου. Ἐτι δὲ τρεῖς πραγματικαὶ τὰς ἐξῆς: τοῦ L. Heuzey Περὶ τῆς πελοπονησιακῆς ἀρχαιότητος τοῦ Auguste Titeux, ἣν ἐδώκεν περὶ ἑαυτοῦ εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου ὁ γλύπτης Cavelier. Ὁ Titeux εἶχεν ἀποκτήσῃ τὸ ἀγαθόν ἐκεῖνο τὸ ὄποιον δι' ἀναπαύσεως ἔχει γίνῃ πασίγνωστον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1846 ἐν Ἑλλάδι, πολὺ δηλαδὴ πρὶν ἢ ἐπιχειρηθῆσιν ἀνακαταστῆναι ἐν Τανάγρα. Τ. Μ. Α. Καραπάνη Περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀποξηρασεως τῆς Κωπαΐδος. Καὶ τοῦ E. Legrand Περὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1890 εὐθεθέντος ἐν Τροιζίνι Ἐρμού. Πέντε φωτοτυπικαὶ πίνακες καὶ ἐν σχεδιογράφῳ τῆς Κωπαΐδος κλείουσιν τὸ βιβλίον.

— Ὁ γνωστός παρ' ἡμῶν γάλλος συγγραφεὺς Gaston Deschamps συνήγαγεν εἰς ἓνα ὀγκώδη τόμον καὶ ἐξέδωκε παρὰ τῶν ἐν Παρισίοις ἐκδότῃ Armand Colin ὅσα κατὰ καιροὺς ἔχει γράψῃ περὶ τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ βίου τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἐξ ὧν ἀπόσπασμα ἐδημοσιεύθη πρό τινας καὶ ἐν τῇ Ἐστίᾳ. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Δεσσάν τιτλοφορεῖται «La Grèce d'aujourd'hui» καὶ διαιρεῖται εἰς δεκατέσσαρα κεφάλαια, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφίξεως καὶ καταλήγοντα εἰς σκέψεις ἐμπνευσμένας ἐκ τῶν ἐθνικῶν ὀνειρῶν τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων. Περαιτοῦται δὲ τὸ ὅλον σύγγραμμα διὰ τῶν ἐξῆς λόγων: «Ἡ Ἑλλάς, ὅποια ἴσθι τε καὶ ἂν εἴνε κί ἀνακολουθεῖ διὰ τῶν ὁπίων πολλὰκις ἀποβαρύνει τοὺς καλλιτέρας φίλους τῆς, θὰ ἐκπλήξῃ τοὺς φιλοσόφους καὶ ἀνακρίθῃ τοὺς γινώσκοντας τὰ κατ' αὐτὴν δημοσιολόγους, οἵτινες δὲν βλέπουσι πῶσον ταχέως προώδυσεν, οὐδ' ὅτι, ὅποια σήμερον εἶνε, διαφέρει πολὺ τῆς ποτε Συγχρόνου Ἑλλάδος τοῦ Ἐδμόνδου Λαμπό. Ὁ διατρέχων τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ὠραϊκὴν, τὴν ἔνδοξον καὶ γλυκυτάτην αὐτὴν γῆν, διαβλέπει διὰ μέσου τῶν ἀβεβαιοτήτων καὶ τῶν μικροβλιωτήτων τοῦ παρόντος, μᾶλλον, πιθανῶς οὐχὶ ἀνέστιον τοῦ παρελθόντος. Παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως ὅπου οἱ καλλιτέχναι θαυμάζουσι μικρὸν νῶον ὅστις φαίνεται τεραστίος, καὶ ὅπου παλαιὸν ἀριστοτέλεια ἐλάττωσαν καλλῶς ἀκατάμιλλον, ὑπάρχει λαός, ὅστις ἀναμισθῶς δὲν θὰ ἀντείχετο τοῦ βίου τὸσον ἰσχυρῶς, ἂν δὲν τὸν ὑπεστήριξε μεγάλη τις ἐλπίς. Ὁ ἀνακινούμενος οὕτως λαὸς ζῇ ἄλιγον τι ἀσκόπως καὶ ἀτάκτως, ἀλλ' ὅμως ζῇ: τοῦτο εἶνε τὸ εὐσυνῶδες. Ἀγωνίζεται νὰ συμμορφώσῃ τὸ βῆμα του πρὸς τὸ βῆμα τοῦ κόσμου ὅστις προηγήθη αὐτοῦ. Ὡς οἱ ἐπὶ καιρῶμενοι τῆς Ἠρέσεως, ἐξυπνήσας ἐπανεῖδε τὴν ἀκουμένην πολὺ μεταβληθεῖσαν. Ἀγωνίζεται νὰ καταστῇ ἐνήμερος τῶν πραγμάτων. Θὰ τὸ ἐπιτύχῃ. Ἀκριβῶς διότι ἀπὸ τοῦδε πρέπει νὰ στηριχθῶσιν ἐλπίδας ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ συμβάλλωνται μετ' αὐτῆς, οἱ ἀγαπῶντες αὐτὴν καὶ εὐλαβικῶς ζητοῦντες νὰ τὴν γνωρίσωσι κατὰ βάθος, χραιοστούσι νὰ τῆς λέγωνται πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν».

— Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ νεκροῦ Ζουριέν Δελαγαβιέρ, ἐξέλεξεν ἐταῖρον αὐτῆς τὸν Ερνέστον Λαβίς, καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν τῇ

Σαρβοννῇ. Ἀντίπαλοι αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκλογῇ ταύτῃ ἦσαν ὁ Ζολᾶ καὶ ὁ κριτικὸς Βουρνιετιέρ.

Ἐπιστημονικά

Παρετηρήθη ἐσχάτως φαινόμενον, ὅπερ ἐξέπληξε τὸν ἀπανταχοῦ ἐπιστημονικὸν κόσμον. Εἰς ἀσπὴρ τοῦ Ἠιόγιου ἀπὸ ἀνέλαμψεν ἐπὶ δύο μῆνας βαθμηδὸν ἐσθῆσθη καὶ ἐχάθη. Οἱ ἀστρονόμοι ἀποδίδουσι ταῦτο εἰς καταστροφὴν τοῦ ἀστέρος προελθοῦσαν ἐκ συγκρούσεως ἢ ἀλλῆς τινὸς ἀγνωστοῦ αἰτίας.

— Εἰς γενικὴν συνεδρίσιν τῆς Γεωγραφικῆς Ἐταιρίας τοῦ Μονάχου, συγκατηθεῖσαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρίγκηπος Λουδοβίκου, ὁ καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Τσίμμερος ὠμίλησε περὶ τῶν Ἰονίων Νήσων, ἃς ἐσπούδασε δι' ἐπαναληθιμένον ἐκδρομῶν. Ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ὀμηρὸς ἐγνωρίσεν ἐξ ἀτοφίας τὰς νήσους, καθάπερ ἀποδεικνύει ἡ ἀκριβεία τῶν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ περιγραφῶν. Ἀπὸ ἀνεπίπτως τὴν σπουδαιότητα τῆς Κερκύρας ὡς σταθμοῦ ἀνὰ μέσον Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, καὶ εἰκόνισε χωριέντως τὰ θεληγῆτρα τῆς φύσεως καὶ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ὁ ῥήτορ ἐστρεψε τὸν λόγον πρὸς τὴν Λευκάδα, ἣτις τὸ ὄνομά τῆς ὀφείλει εἶναι τοὺς πρὸς τὴν δυσμικὴν παραλίαν λευκοῦς βράχους. Τῆς Κεφαλληνίας τοὺς κατοίκους ἐπήνεσεν ὡς νοήμονας καὶ διατελοῦντας εἰς ζωηρὰν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν ἔξω κόσμον. Περιγράφας τὴν Ἰθάκην, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Χέοχερ, τοῦ κατακρινέντος τὴν ἀκριβείαν τῆς ὁμηρικῆς περιγραφῆς. Τῆς Ζακύνθου ἐξῆρε τὴν καλλιέργειαν, μνηστῆς καὶ τῶν πηγῶν τῆς πίστεως. Τὸ τεργνὸν καὶ καλλιπέες αὐτοῦ ἀνάγνωσμα ἐπέγραψεν ὁ Βαυαρὸς καθηγητῆς, εἰκονίσας τὴν ἐκλειψὴν τοῦ ἡλίου. Ἡς ὑπῆρξε μαρτυρὴ ἐν Κερκύρα κατὰ τὸ 1887.

Μουσικά

Ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος εἶνε πλήρης περιγραφῶν τῆς ἐν Βιέννῃ μουσικῆς καὶ θεατικῆς ἐκθέσεως. Ἡ ἔκθεσις αὕτῃ περιλαμβάνει διάφορα τμήματα: τὸ πρῶτον τῶν καλεῖται ἐθνογραφικὸν καὶ ἀφοροῦται εἰς τὰ βάρβαρα ἔθνη. Ἐν αὐτῷ ἐκτίθενται πλουσιώταται συλλογαὶ κινεζικῶν, Ἰνδικῶν καὶ αὐστραλιανῶν μουσικῶν ὄργανων. Ἐτερον τμήμα ἱστορικὸν ἀποσπίζεται ἐκ κειμηλίων καὶ λειψάνων ἀναγομένων εἰς τὴν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀνάπτυξιν τῆς μουσικῆς. Μεταξὺ τούτων ἄξιον λόγου εἶνε τὰ ἐκθέματα ἅτινα συνδέονται πρὸς τὸν βίον μεγάλων μουσικῶν, τοῦ Βεετοβεν, τοῦ Μότσαρτ, τοῦ Γάλλου κλπ. ὡς πρὸς τὸν Βάγνερ δὲ τοσαῦτα ἦσαν τὰ ἀποσταλέντα ἐκθέματα, ὥστε ἐπληρώθη δι' αὐτῶν ἰδικιτέρα σκιάς. Τὰ γερμανικὰ καὶ αὐστριακὰ θέατρα σχεδὸν ὅλα ἔχουσι ἰδίαις συλλογαῖς εἰκόνων, ἀγαλμάτων, αὐτογράφων κλπ. σχετιζομένων πρὸς τὴν κατὰ καιροὺς ἀκμὴν αὐτῶν. Ἐκ τῶν ξένων κρατῶν πλουσιῶς ἀντιπροσωπεύονται ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Ἐν τῷ γαλλικῷ τμήματι θαυμάζεται πλουσιὰ συλλογὴ θεατρικῶν στολῶν τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΙΙ' αἰῶνος, καὶ ἀτελείωτος πινακοθήκη δραματικῶν συγγραμμάτων καὶ ἡθοισιῶν. Κατέχει δ' ἐπίσης τιμητικὴν θέσιν σειρά συμπλεγμάτων ἐξ ὁπῆς γῆς, ἅτινα περιστῶσι σκηνὰς ἐξ δραμάτων τοῦ Ρακίνα, τοῦ Κορνῆλιου καὶ ἄλλων ποιητῶν παλαιῶν καὶ συγχρόνων. Εἰς τὸ γαλλικὸν τμήμα ἐκτίθενται καὶ μουσικὰ ὄργανα διασήμων ἱστορικῶν προσώπων, τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττας, τοῦ βασιλέως τῆς Ρώμης, τοῦ Ρουσσῶ κλπ. Τὸ ἰταλικὸν τμήμα περιέχει πλὴν ἄλλων τὸ χειρόγραπον τοῦ Κορσῶος τῆς Σεβίλλης καὶ ἐν βιβλίον τοῦ Στραδισβάρου. Κατὰ τὴν διαρκείαν τῆς ἐκθέσεως ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ ἰδικιτέρου αὐτῆς θεάτρου θὰ δώσωσι κατὰ σειράν παραστάσεις διάφοροι θίασοι γαλλικοὶ, γερμανικοὶ, ἰταλικοὶ, πολωνικοὶ καὶ οὐγγρικοὶ ἐκ τῶν ἐσχωτέρων.